دپوهنې وزارت

داسلامـــــــی زده کـــړو معینیـت

دنظارت اوبرنـــامــــــــو ریاست

بنه پایله

دهغی وسیلی ، نښی اوبدی پایلی څخه ځان ساتل

Ketabton.com

ترتیبوونکی : معاون مدرس: محمد بشیر "مدنی"

۱۳۹۵ هجری شمسی کال

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحیم

(c) ketabton.com: The Digital Library

دپیل خبری

داښکاره خبره ده چې انسان د نورو مخلوقاتو په څنګ کې یو مخلوق دی چې الله جل جلاله ورته عقل ور کړی دی نو ددی لوی نعمت(عقل) په مقابل کې مکلف ګرځول شوی دی . انسان مکلفول ددی تقاضاکوی چې دده دعمل اوکارپه بدل کې باید دیته بدله ورکړی شی چې داعقلی دلیل د مجازات هم دی چې شرعی نصوص پری ګواه دی ، دانسان ټول ژوند په دنیا کې چې څومره پړاوونه اړه وی اوپری تیریږی ده ته په بدل کې یا نیکی اویاهم بدی لیکلی کیږی خو آخره مرحله اوپړاو دانسان دژوند خورا اهمیت لری ځکه چې دانسان خاتمه په هرعمل باندی چې وشی په هغی باندی ټول عمر ورته قیاس کیږی، په کوم عمل باندی چې انسان له دنیا څخه سترګی پټی کړی په هماغه عمل باندی مشغول وی اوپه همغه سره له قبره پاڅیږی، یو انسان که په دنیا کې ئی څومره نیک کارونه ترسره کړی وی اوبیا په آخر عمرکې خراب شی اونیکو کارونو ته شا وګرځوی نو ددی انسان آخره خاتمه خرابه شوه ، اوکه یو انسان په ټول ژوند کې ښه کارونه ترسره کړی نه وی اود ژوند په آخری پړاو کې نیکیو ته مخ وګرځوی عمل اوکارونه یې ټول دشریعت موافق تیرشی نوددی انسان پایله اوخاتمه ښه بلل کیږی ځکه چې داعتبار وړ کارآخره خاتمه دانسان ده ، ددی کبله چې خاتمه دانسان په ژوندکې لومړی توب لری نوباید چې دښې پایلی دتقویت لاملونه پیداکړو ترڅو وکولای شو چې دهغی په مرسته خپله پایله نیکه اوروښانه کړو، ددی ترڅنګ ځنې عوامل نورهم شته دی چې دښې پایلی موانع بلل کیږی هغه هم باید وپیژنو ترڅو دهغوڅخه پرهیز او اجتناب وکړو، ددی په اخر کې باید د پیغمبرصلی الله علیه وسلم دهغه مبارک حدیث په رڼاکې چې فرمائی :)مَنْ لَمْ يشْكُر النَّاسَ لَمْ يشْكُر الله (رواه الترمذي في كتاب البر والصلة ، نوترهرڅه مخکې د اسلامی زده کړو دقدرمن معین صاحب څخه مننه اوقدردانی کوم چې دغه مبارکه پروسه ئی پیل کړه اوبیا د نظارت اوبرنامو دعمومی رئیس صاحب څخه مننه کوم چې ددی رسالی د پشپړیدو دمراحلو د ترسره کیدو لاره ئی راته پرانیسته او هم داډول دخپل لارښود استاد ښاغلی ضیاءالحق حیدری څخه مننه کوم چې ددی رسالی ترپایه ئی زما لارښوونه کړی اوهمدارنګه دټولو هغو دوستانوڅخه مننه کوم چې ددی رسالی په پشپړیدوکې ئی راسره مرسته کړی الله جل جلاله دټولوته اجرعظیم ورکړی .

درسالی لنډیز:

(c) ketabton.com: The Digital Library

کومه رساله چې زما مخ ته ایښی ده خلاصه اولنډیزئی په لاندی ډول سره وړاندی کیږی هغه داچی:

الف :هرانسان دخپل ژوند دپیل څخه تراخری لحظی پوری کوم عمل چی ترسره کوی هغه که ښه وی یابد ټول پری حساب دی او دهغه په رڼاکی به ورسره یاجنت اویاهم دوزخ ته د تللو پریکړه کیږی چی ددی لپاره می دغه عوامل یا لاملونه ذکرکړی دی : دښی پایلی تعریف اودهغه نښی ،دښی پایلی نښی دقران کریم له نظره ، دحدیث شریف له نظره، دالله جل جلاله ملاقات خوښول، گناه ته په کمه سترگه نه کتل، په الله جل جلاله باندی ایمان لرل ورته خوښ وی،دغزا په حالت کی مړکیدل،داحرام اوحج په حالت کی مړکیدل،پداسې حالت کې مړ شي چې د الله جل جلا له په طاعت بوخت وي،د پنځو ځیزونو څخه ددفاع دپاره دخپل ژوند نه تیریدنه،که پداسې حال کې مړ شي چې په یوه وبایي مرض اخته وي،طاعون ،سل(نری رنځ)، دنس درد ، د انسان د ځنگ ناروغي،کومه ښځه چی په اولاد مړه شی شهیده ده، د اوبو په وسیله غرقیدل یا په اور سوځیدل، او یا د کوم شی په نړیدو باندی مرشی، دجمعې په شپه او دهغې په ورځ مرگ، د مرگ په وخت کې د توحید د کلیمې ویل دي ،او شروط ئی دادی : علم ،یقین ، اخلاص ، صدق ،انقیاد ، قبول والی او منل، الکفر بالطاغوت ،

ښی پایلی ته هڅونه د مبارکو آیتونوپه رڼاکی، دښی پایلی سببونه ،دالله جل جلاله إطاعت، دعا کول ،إصلاح دباطن اوظاهره ، استقامت ، په الله جل جلاله باندی ښه گمان کول، تقوی او دالله جل جلاله څخه په هرحالت کی ویریدل ،صدق او ریښتینولی ،توبه کول الله جل جلاله ته، دالله جل جلاله په طاعت او عبادت همیشوالی او دوام ، دمرگ یادول او لږ امید لرل ، دبدی پایلی دسببونودترسره کولوڅخه ځان ساتل، په ښکاره او پټه باندې د الله جل جلا له څخه وېرېدل ، همیشه الله جل جلا له یادول، دعبرت لپاره دقبرونو زیارت کول ،دمړي پریمنځل اوپه جنازه کې ئې گډون کول ،بده پایله اودهغه نښی، پخواني نیکان به د بدی پایلې (خاتمې) څخه ډېر وېرېدل، دبدی پایلی اسباب ، وروسته والی په توبه کی ، دسوف لفظ ، د گناه سره مینه او په هغې ځان عادت کول- اوږدې هیلې،پخپله ځان وژل، بد ملگری،دځینی وبائی مرضونو وضاحت ،طاعون (وبا، کولرا)،دسل مختلف ډولونه ،،،،

ب : دڅیړنی طریقه :

څرنگه چی ښه پایله بوه داسی گټوره علمی رساله ده – زماپه نظر- چی باید هرمسلمان ئی دخپل ژوند مشال وگرځوی اودغه رساله دکتابتون لپاره ډیرمناسب کتاب دی طرز ئی توصیفی دی څکه چی هرنص می دخپل مرجع څخه اخستی

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی او او که تاسو ورته وګوری نو زیاتره مراجع دعربی ژبی دی چی بیا دغه ټول نصوص پښتو ژبی ته ژباړل شوی چی ژباړه

پخپل ذات کی یو ستونزمن کاردی او ددی رسالی هرعنوان که اصلی دی یا فرعی د خبل مصدر او منبع نه می نقل کړی

دقرآن کریم دمبارکو آیاتونو دسورت نوم او نمبرمی ذکر کړی نبوی مبارک احادیث می دخپل مصدر څخه په پشپړ ډول

حتی الوسع تخریج کړی دی .

ج : دڅیړنی دنتائجو ارزښت :

ددی رسالی د نتایجو دارزښت په هکله می دغه څوټکی یادکړی دی چی څینی ئی به ډیرلنډ ډول دادی :

- دانسان دټول عمر کړني دهغه په پایله کی نغښتی دی ،ا وپه همغه ورسره فیصله کیږی .

- دانسان دښی پایلی لپاره په لارکی خنډونه شته چی انسان باید دغه خنډونه لری کړی اوخپله آخره خاتمه ښه کړی.

- څنی داسی مرضونه اوآفتونه دی چی انسان ته په ظاهره کی بد ښکاری او نه یی خوښوی خو په حقیقت کی هغه ټول

دانسان دآخرت ښه والی لپاره مقرر شوی دی لکه هغه مرضونه چی پدی رساله کی ترینه بحث اوڅیړنه شوی ده

- پایله دانسان مهم اوحساس پړاو دی چی ددی پړاوڅخه تیریدل لویه مبارزه غواړی دشیطان په مقابل کی ددی وجی نه

شیطان انسان ته هیلی او امیدونه اچوی چی داد مهمولاملونوڅخه ګڼل کیږی . په دی څیړنه کی دقبر اومړو سره سروکار

لرل یاد شول چی همیشه دانسان په ذهن کی مرګ یاد وی ترڅو وکولای شی چی دشیطان په مقابل ودریږی او دهغی له

وسوسو سره دهلاکت په کنده کی ونه غورځیږی .

د الله جل جلاله په لوی فضل اوکرم سره می دغه علمی رساله پای ته ورسوله الله جل جلاله د دغی رسالی ویونکی   اوګټه

اخستونکی ته اجرورکړی اللهم آمین.

سریزه

الحمد لله وحده والصلاة والسلام علی من لانبی بعده وبعد !

د هغه الله جل جلا له په نامه چې رحمت يې هر څيز ته رسيدلی دی او هر څه يې شميرلي ،دخپلو بندګانو څخه يې په هغه

چا رحم وکړاو په دنيا کې يې هغه څه ورته برابرکړل چې د اخرت درجې پرې لوړيږي او دا هغه څوك دي چې د الله جل جلا له

(c) ketabton.com: The Digital Library

په طاعت یې همیشه والی وکړ او په عبادت کې یې کوښښ وکړ که راحت، خوشحالي ورته ورسیږي د الله جل جلا له شکر ادا کوي دا ډېرورته ښه اوغوره کاردی، که تکلیف ، غم او خفګان ورته ورسیږي صبرپرې کوي،

دموضوع اهمیت: دانسان ژوند په دنیا کی دیو ي خاصي موخی لپاره دی چی هغه دالله جل جلاله عبادت دی ددی نتیجه دعمرپه آخره لحظه کی معلومیږي دژوند دغه مرحله د انسان لپاره خورا اهمیت لری چی دژوند لپاره د آخرنی مهر حیثیت لری او دټول ژوند پړاوونه په همدی خاتمه اوپایله باندی قیاس دی. دا دپایلی اهمیت ته اشاره کوی نوپکاردی چی خپله پایله په هره طریقه چی وی الله جل جلاله ته عذر،زاری اوژړا وکړو تردی چی ښه پایله ولرو .

اوس پوښتنه داده چی دانسان دعمر ترټولو حساس پړاو کوم دی ؟ آیا دانسان ټول ژوند یو شان دی او که خپلو کی توپیر لری ؟ آخره مرحله دانسان دژوند لپاره دکومو څانګړو اهمیتونوڅخه برخه من دی ؟ دا هغه پوښتنې دي چی ددی تحقیق لاندی موخود لاسته راوړلو څخه وروسته ځوابیږي.

دتحقیق موخی: ددی تحقیق موخی زیاتی دی خو په لنډه توګه لاندی موخی ترټولو خورا مهمی ګڼل شوی دی: دډېرو مسلمانانو ظاهري جامه غربي لباس وګرځید اوباطنی معامله دهرمسلمان دالله جل جلاله سره ده ،له دې سره جوخت زموږ د ټولنې ډېر وګړي په هغو هلاکوونکو ګناهونو اخته شول چې کول یې په ټولنه کې یو عادي کارګرځیدلی او څوک اصلاً ورته ګناه نه وایي ،د ساري په ډول بهتان ، غیبت د یتیم حق خوړل، سود، رشوت او داسې نور چی هر څوک یې پخپله ویني او هم یې پخپله کوي نو ما خپل دیني مسؤلیت او لازمي دنده وبلله ترڅودغه رساله دعلمی رتبی چی د مرستیال مدرس څخه مدرس ته دلوړیدلو له امله می ترتیب کړه د الله جل جلاله په لوی فضل او کرم سره می پای ته ورسیده ښایی کوم مسلمان ورور ئی ولولی او ګټه تری پورته کړی په پای کی دګناهونو لارپرېږدي او دخپل اخرت په ښه کولو کې هڅې وکړي او ماته یې الله جل جلاله اجر راکړي. بله داچی هرمطالعه کونکی انسان پدی باندی زیار وباسی تردی چی وکولای شی په آخرعمرکی په نیکیو عادت شی او په همدی حالت وفات شی. نیکی پایلی خپل اسباب لری ددغی اسبابو په برابره ولو کی هرڅوک باید ښه کوښښ وکړی تردی چی دښې پایلی درلودونکی شی. همدا رازبده پایله هم شته اودهغی اسباب او عوامل هم شته دی ، پدی رساله کی بله موخه هم داده چی ددغی بدی پایلی اسبابو او عواملو ته باید هر مسلمان یو خوا ته شی اونیک عملونه پرېږدی بلکی باید دخپل توان مطابق هڅه وکړی ترڅو وکولای شی چی د خپلونیکو اعمالو په کولوسره دنیکی پایلی درلودونکی شی

(c) ketabton.com: The Digital Library

مخکینی لیکني :

دښې پایلې په اړه ډیرې لیکنې شویدي چې ټولې په عربي ژبه دي څینې ئې دادي :

علامات وأسباب حسن الخاتمة وسؤ الخاتمة / خالد بن عبدالرحمن الشايع (معاصر) ،علامات سؤالخاتمة قبل موته وعندالتغسيل للشيخ ندا أبواحمد (معاصر)- حسن الخاتمة لعبدالله بن محمد المطلق (معاصر)- رسالة فى حسن الخاتمة لمحمد شامى شيبة (معاصر)دا دساری په ډول یادشول خوپه پښتوژبه فکرنکړم بل چا به لیکلی وی.

درسالې کړنلاره :

دغه رساله دجوړښت په لحاظ په لاندې ډول ده : دغه رساله په لاندې مطالبومشتمله ده چې دوه فصلو نه لرې په لومړي فصل کې دنیکې پایلې تعریف، عوامل، نښې دقران اوحدیث له نظره تربحث لاندې نیولې شوی دي په دویم فصل کې بدې پایلې ته اشاره شوې ده چې په هغې کې دبدې پایلې اسباب اوعوامل دقران اوحدیث له نظره ذکرشوی دي اوبیا په دوهم فصل کې دامام زین العابدین هغه زرینې ویناوې ضمنا ذکرشوې دي چې دموضوع سره کلکه رابطه لرې .ددویم فصل په آخرکې هغه وبایې مرضونه ذکر شوي دي چې دانسان په نیکه پایله باندې دلالت کوې. او په آخرکې دبحث خاتمه ذکرشوې اوپه پای کې منابع ذکرشوي دي .

ومن الله التوفيق

لومړی فصل: نیکه پایله اودهغې عوامل

لومړی مبحث: دښې پایلې تعریف اودهغه نښې سره دهڅونې ښې پایلې ته :

۱- دښې پایلې تعریف :

ښه پایله پدې معناده چې یو بنده دخپل مرګ څخه وړاندې پدې سره بریالی شي ترڅودخپل رب (الله جل جلاله) دقهر اوغصې نه لرې شي ، دګناهونواوخطاګانوڅخه توبه وباسي ، دنیکیو او صالحوعملونوخواته مخه کړي اوبیاپه

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه ښه حالت سره وفات شی. لکه چی دنبوی صلی الله علیه وسلم په ارشاداتوکی راغلی چی کله خدای جل جلاله په یوه بنده دخیر اراده وکړی نوهغه په خیرکاروکی استعمالوی.

۲- دښی پایلی نښی:

دښی پایلی نښی دقران له نظره :

۱- الله جل جلاله فرمائی : { إِنَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلَّا تَخَافُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ } فصلت: 30 ژباړه : بیشکه هغه کسان چی ئی ویلی دی رب زموږ الله جل جلاله دی بیامحکم ولاړوی پدی خبره باندی ، راکوزیږی به په دوی باندی ملائیکی چی مه ویریږی اومه خفه کیږی اوخوشحاله اوسی په هغه جنت چی وی تاسی وعده به ئی درسره کولی شوه. دغه زیری دمؤمنانولپاره دمرگ په وخت، په قبرونواو دقبرونو څخه دراژوندی کیدو په وخت کی حاصلیږی.دمرگ په وخت کی جاته د جنت وعده ورکول اوهمدارنګه دمړی روحیه تقویه کول ترڅو هغه په امن کی وی دالوی نیک بختی دی انسان لپاره ددی وچی نه دا دانسان دښه پایلی ښکارندوی دی .

۲- { وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ ﴿١٦٩﴾ فَرِحِينَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَيَسْتَبْشِرُونَ بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِمْ مِنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١٧٠﴾يَسْتَبْشِرُونَ بِنِعْمَةٍ مِنَ اللَّهِ وَفَضْلٍ وَأَنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُؤْمِنِينَ }﴿١٧١﴾

ژباړه: اوله سره گومان مه کوئ (ای محمده یا ای اوریدونکیه) پرهغو کسانو چې وژل شوي دي په لاره د الله جل جلاله (جهاد او طاعت) کې د مړو (مړه نه دي) بلکې ژوندي دي په نزد د رب خپل رزق ورکولی شي (د جنت له خوړو او څښو څخه) پداسې حا ل کې چې خوشحاله دي دوی په هغه شي باندې چې ورکړي دي دوی ته الله جل جلا له له فضله خپله او

(c) ketabton.com: The Digital Library

خوشحاليږي دوی (په راتلو د) هغو کسانو باندې چې لا نه دي رسيدلي دوی، تر هغو پورې وروسته ددوی نه ،په دې شان سره چې نه به وي. داهغه نيکه پايله ده چې دالله جل جلاله دکلمې پورته کولو په خاطر خپل ځان يې له لاسه ورکړی.اودهغې په عوض کې خدای جل جلاله ورته دجنت وعده ورکوی اوچاته چې په دنيا کې دجنت وعده وکړی شو دانسان نيک بخته او ښه پای لرونکی انسان دی نو ويلای شوچی ځوک دخدای جل جلاله دکلمې اچتولو په خاطر خپل ځان يې له لاسه ورکړدا انسان دښه پای لرونکی انسانانو له جملې څخه دی.

دحديث له نظره :

1- دالله جل جلاله ملاقات خوښول:

عن أم المؤمنين عَنْ عَائِشَةَ، قَالتْ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. " مَنْ أحَبَّ لِقَاءَ اللهِ أحَبَّ اللهُ لِقَاءَهُ، وَمَنْ كَرِهَ لِقَاءَ اللهِ كَرِهَ اللهُ لِقاءَهُ ". فَقُلْتُ: يَا نَبِيَّ اللهِ، أكَرَاهِيَةُ الموْتِ؟ فَكُلُّنَا نَكْرَهُ الموْتَ. فَقَالَ. " لَيْسَ كَذَلِكِ، وَلكِنَّ المؤْمِنَ إذَا بُشِّرَ بِرَحْمَةِ اللهِ وَرِضْوَانِهِ وَجَنَّتِهِ، أحَبَّ لِقَاءَ اللهِ، فأحَبَّ اللهُ لِقَاءَهُ. وَإنَّ الكَافِرَ إذَا بُشِّرَ بِعَذَابِ اللهِ وَسَخَطِهِ، كَرِهَ لِقاءَ اللهِ، وَكَرِهَ اللهُ لِقاءَهُ متفق عليه . "[1]

ژباړه : دحضرت ام المؤمنين عائشی رضی الله عنها څخه روايت دا وائی : رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايلی دی چی : چاچی دالله جل جلاله ملاقات خوښاوه نو الله جل جلاله هم ددغه ملاقات خوښوی ، او چاچی دالله جل جلاله ملاقات ناخوښ باله الله جل جلاله هم ددغه شخص ملاقات نه خوښوی ، حضرت عائشه وائی ماورته وويل : ای دالله نبی ! آيا دمرگ د ويری له امله ؟ موږ ټول مرگ نه خوښوو پيغمبر صلی الله عليه وسلم وفرمايل : داسی نده ، کله چی مومن ته دالله جل جلاله درحمت ، رضامندی ، او جنت ته داخليدو زيری ورکړل شی نو دالله جل جلاله ملاقات ورته خوښ شی شوق

---

[1]. متفق عليه امام بخاری په خپل صحيح کی په " (6507)، نمبر او امام مسلم په (6508)، (2683 - 2686)، نمبرونو روايت کړی دی اامام بخاري په کتاب الرقاق،ا و امام مسلم په کتاب الذکر والدعاء، دواړو په باب: من أحب ..... کی روايت کړی دی . [1]

(c) ketabton.com: The Digital Library

اورغبت ئی ورته پیدا شی ، اوکله چی کافرته دالله جل جلاله دعذاب اوقهرزیری ورکړل شی نودالله جل جلاله ملاقات بد وبولی اوالله جل جلاله هم ددغه شخص ملاقات بدوبولی .ددغه مبارک حدیث شریف په هکله امام أبوعبید القاسم بن سلام ویلی دی چی : زما په نظردمرګ بدګڼل اوسختی تری مطلب ندی ځکه ددی څخه هیڅوک هم نه خلاصیږی ، بلکی بد اوناوړه کاردادی چی دنیا ته غوره والی ورکړی او اخرت ته ورتګ بد وبولی ، داځکه چی الله جل جلاله هغه خلک بد ګڼلی دی چی د ژوند سره مینه لری لکه چی فرمایي: {إِنَّ الَّذِينَ لَا يَرْجُونَ لِقَاءَنَا وَرَضُوا بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَاطْمَأَنُّوا بِهَا وَالَّذِينَ هُمْ عَنْ آيَاتِنَا غَافِلُونَ}یونس: ۷ آیت .

ژباړه : بیشکه هغه کسان چی امید نلری دملاقات زموږه اوخوښ شوی دی پدی ټول ژوند د دنیا او آرام ئی نیولی دی په دی پوری(ژوند ددنیا) .بل خبره داده چی انسان ترڅوخپل ځان مطمئن ونه بولی چی ځما آخرت ښه دی ترهغی پوری دی نه مرګ خوښوی اونه دخدای جل جلاله دیدار اوملاقات.اودایو ډول ښه ګمان کول دی په خدی جل جلاله باندی چی ماسره ښه معامله کوی نودخدای جلا جلاله ملاقات خوښوی که بد ګمان ولری نو هیڅ کله به دخدای جلا جلاله ملافات خوښ نکړی.

2- ګناه ته په کمه سترګه نه کتل :

حَدَّثَنَا عَبْدُ اللهِ حَدِيثَيْنِ أَحَدُهُمَا: عَنِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم وَالآخَرُ عَنْ نَفْسِهِ قَالَ إِنَّ الْمُؤْمِنَ يَرَى ذُنُوبَهُ كَأَنَّهُ قَاعِدٌتَحْتَ جَبَلٍ يَخَافُ أَنْ يَقَعَ عَلَيْهِ[2] ژباړه: موږته عبدالله دوه حدیثونه ویلی دی چی یوپی دپیغمبرصلی الله علیه وسلم څخه اوبل یی دخپل طرف څخه روایت کړی دی چی : مؤمن هغه څوك دی چې خپل ګناهونه داسې ویني لکه د یوه غره لاندې چې ناست وي او ددې څخه په وېره کې وي چې پرې را وبه لوېږي. او ډېر خلك داسې دي چې په کوچینی ګناه ټینګار کوي او دهغې سره عادت شوي وي او هیڅ ورته ښکارېږي او یوه ورځ یې هم داسې فکرونکړچې هغه ذات څومره لوی او د

(c) ketabton.com: The Digital Library

عظمت ښتن دی چې ده یې نافرماني کړې ده او دا ګناه یې د بدی پایلې لامل شي. ددی حدیث څخه معلومه شوه چې ځوک ګناه ته په درنه سترګه ګوری نودغه سړی ښه پایله لری. حال داچې ګناه ګرچې وړکی وی باید ستر ګناه وشمیرل شی. بل روایت کی راغلی"عَنْ أَنَسٍ ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ إِنَّكُمْ لَتَعْمَلُونَ أَعْمَالاً هِيَ أَدَقُّ فِي أَعْيُنِكُمْ مِنَ الشَّعَرِ إِنْ كُنَّا نَعُدُّهَا عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صلى الله عليه وسلم من الْمُوبِقَاتِ."[3] ژباړه: حضرت انس بن مالك رضی الله عنه وېلي دي بیشکه تاسو ځینې داسې کارونه کوئ چې ستاسو په وړاندې به د یوه وېښته په اندازه هم ارزښت نلري او ګناه یې نه ګڼي مګر مونږ به د پیغمبر صلی الله علیه وسلم په وخت کې د لویو هلاکوونکو ګناهونو څخه ګڼل. امام بخاري وایی مطلب یی هلاکوونکی ګناهونه دی .

۳- الله جل جلاله باندی ایمان لرل ورته خوښ وي :

"عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ عَنْ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ ، وَجَدَ حَلَاوَةَ الْإِيمَانِ أَنْ يَكُونَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِمَّا سِوَاهُمَا وَأَنْ يُحِبَّ الْمَرْءَ لَا يُحِبُّهُ إِلَّا لِلَّهِ وَأَنْ يَكْرَهَ أَنْ يَعُودَ فِي الْكُفْرِكَمَا يَكْرَهُ أَنْ يُقْذَفَ فِي النَّارِ"[4]

ژباړه : دحضرت أنس رضی الله عنه روایت دی چی پیغمبرصلی الله علیه وسلم فرمایی : دری صفات دی چاکی چی موجود شول نووبه څکی پدی سره هغه خوند اوخوړ والی دایمان اوهغه دری شیان دادی :

اول صفت دایمان : چی الله جل جلاله او رسول صلی الله علیه وسلم ورته ډیر زیات ګران اومحبوب وی دهرچا نه او دهرڅه نه . دوهم صفت دایمان دادی : چی مینه اومحبت دچا سره نه کوی مګر د الله جل جلاله لپاره . دریم صفت دایمان دادی : چی بد وګڼی اوریدل کفر اوهری بی دینی ته وروسته دهغی نه لکه څنګه چی دا خبره بده ګڼي چی اورته

---

۱ - امام بخاری په کتاب الرقاق، باب ما يتقي من محقرات الذنوب: 11 / 329، کی روایت کړی دی .

1- صحیح امام بخاری کتاب الایمان باب حلاوة الإيمان د حدیث 16نمبرروایت کړی دی

(c) ketabton.com: The Digital Library

وغورځول شی (یعنی پخپل ایمان ډیرکلک وی لکه څنګه چی په اورکی غورځیدل ورته سخت تمامیږی) .دادری نښی چی په کوم انسان موجود وی دا انسان مسلمان شمیرل کیږی او دده دښه پایله نښه اوعلامه دی.

۴- دغزا په حالت کی مړکیدل:

په یو حدیث کی دی "من قُتِلَ فِى سَبِيلِ اللَّهِ فَهُوَ شَهِيدٌ"5 ژباړه: څوك چې د الله جل جلا له په لارکې ووژلی شي شهید دی او څوك چې دالله جل جلا له په لارکې وتلی وي او بیا په خپل مرگ مړشي شهید دی. ددی حدیث شریف څخه معلومیږی چی هرهغه څوک چی دالله جل جلاله په لاره وتلی وی ولو چی دهرنیک عمل په مقابل کی وتلی وی که هغه جهاد دالله جل جلاله په لاره کی وی یا دعوت په لاره کی وی ولو چی هره شعبه کی وی.

۵- داحرام اوحج په حالت کی مړکیدل:

پیغمبر صلی الله علیه وسلم د هغه سړي په هکله چې د حج دپاره یې احرام تړلی و او بیا د اوښ څخه وغورځېده وفرمایل : « اغْسِلُوهُ بِمَاءٍ وَسِدْرٍوَكَفِّنُوهُ فِى ثَوْبَيْهِ وَلاَ تُخَمِّرُوا رَأْسَهُ فَإِنَّ اللَّهَ يَبْعَثُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ مُلَبِّيًا ».[6] ژباړه: د بیرې پانې په اوبو کې ګېې کړی او بیا یې پرې ومینځئ او له دوه جامو څخه یې کفن ورکړئ او سرېې لوڅ پرېږدی ځکه چې د قیامت په ورځ به د کلیمې ویلو په حالت ژوندی کیږي.

2- متفق علیه :امام بخاري په کتاب المظالم، باب من قتل دون ماله، حدیث نمبر (2480).او امام مسلم (141) نمبر كتاب الإيمان، باب: هدر دم من قصد أخذ مال غيره بغير حق كان القاصد مهدر الدم، نمبردحدیث 141. . روایت کړی دی .

۱- صحیح مسلم په ۱۲۰۶نمبرروایت کړېدی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۶- :- پداسې حالت کې مړشي چې د الله جل جلا له په طاعت بوخت وي:

حذيفه رضی الله عنه ويلي دي چې پيغمبر صلی الله عليه وسلم وفرمايل: عَنْ حُذَيْفَةَ قَالَ: أَسْنَدْتُ النَّبِيَّ صلى الله عليه وسلم إِلَى صَدْرِى، فَقَالَ: مَنْ قَالَ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ. قَالَ حَسَنٌ: ابْتِغَاءَ وَجْهِ اللَّهِ، خُتِمَ لَهُ بِهَا دَخَلَ الْجَنَّةَ، وَمَنْ صَامَ يَوْمًا ابْتِغَاءَ وَجْهِ اللَّهِ، خُتِمَ لَهُ بِهَا دَخَلَ الْجَنَّةَ، وَمَنْ تَصَدَّقَ بِصَدَقَةٍ ابْتِغَاءَ وَجْهِ اللَّهِ خُتِمَ لَهُ بِهَا دَخَلَ الْجَنَّةَ.

[7]. ژباړه: چاچې يواځې د الله جل جلا له د رضاء لاس ته راوړلو لپاره د ((لا اله الا الله))د مبارکې کليمې په ويلو سره خپل ژوند پای ته ور ساوه جنت ته به ننوځي او چاچې يوه ورځ يوازې د الله جل جلا له د رضاء لپاره د روژې په نيولو سره دخپل ژوند وروستي پړاو ته ورسيد جنت ته به ننوزي او همدا رنګه چاچې يواځې دالله جل جلا له درضاء لپاره خيرات او صدقه ورکړه او په همدې باندې يې خپل عمل پای ته ورساوه جنت ته به داخل شي.

۷- د پنځو څيزونو څخه ددفاع دپاره دخپل ژوند نه تيرېدنه:

هغه شيان چې د اسلام مبارك دين د هغې ساتل په هر چا لازم کړيدي دادي: دين، نفس (ځان). مال، ناموس، او عقل دی .سعيد بن زيد رضی الله عنه د پيغمبر صلی الله عليه وسلم څخه روايت کړيدی هغه مبارك وفرمايل او داسې ارشاد يې وکړ:" عن سعيد بن زيدٍ، عن النبي– صلى الله عليه وسلم– قال: "مَنْ. قُتِلَ دونَ ماله فهو شهيد، ومَنْ قُتِلَ دون أهلِه أو

۲ـ امام احمد بن حنبل مسند احمد بن حنبل ج ۵ ص ۳۹۱ روايت کړی امام البانی وائی صحيح دی اوامام منذری وائی : باک پری نشته (لا بأس به .)كتاب "صحيح"، الترغيب والترهيب (985)، سلسلة الاحاديث الصحيحة (1645).

(c) ketabton.com: The Digital Library

دون دَمِهِ أو دون دِينِهِ فهو شهيدٌ"[8] ژباړه: دحضرت سعيد بن زيد رضی الله عنه څخه روايت دی چی رسول الله صلی الله عليه وسلم چی فرمايلی ئی دی : څوک چې د خپل مال نه ددفاع په خاطر ووژل شي شهيد دی، او څوک چې دخپل ناموس نه ددفاع په سبب ووژل شی شهيد دی، او څوک چي دخپل دين د ساتنې په خاطر ووژل شي شهيد دی، او څوک چې دخپل ځان د ساتنې او حفاظت له وجې ووژل شي شهيد دی.

۸- که پداسې حال کې مړشي چې په يوه وبايي مرض اخته وي:

په هغه صبروکړي او اجرېې د الله جل جلا له څخه غواړي چې ځينو ته يې پيغمبر صلی الله عليه وسلم اشاره کړيده او هغه دادي:

1- طاعون :

حضرت انس رضی الله عنه راويت کړيدی دی وايي چې پيغمبر صلی الله عليه وسلم وفرمايل: "الطَّاعُونُ شَهَادَةٌ لِكُلِّ مُسْلِمٍ"[9] ژباړه: طاعون د هر مسلمان لپاره شهادت دی (څوک چې په طاعون مرض مړ شي هغه شهيد دی .نوڅوک چی شهيد شی دينه غوره اوبهتره پايله په دنيا کی نيشته.

---

١ ـ امام أبو داود په (2 / 275) مخ اوامام النسائي اوامام ترمذي په (2 / 316) مخ روايت کړی دی اوصحيح ئی بللی دی ، اوامام أحمد په (1652) (1653) نمبرد حضرت سعيد بن زيد څخه روايت کړی. ،اوسند ئی صحيح دی .احکام الجنائز للالبانی ج ١ ص ۴۲ ، اوهمدارنگه شعيب ارنوؤط دسنن ابی داؤد په حاشية کی دشيخ البانی حکم ذکر کړی اود حديث ټول طرق ئی ډير په تفصيل سره بيان کړی اوصحيح ئی بللی دی .

9-- صحيح امام بخاری ج ١٠/ ص ١۵۶- ١۵٧ مخ روايت کړی دی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- سل(نری رنځ)

حضرت راشد بن حبیش رضی الله عنه روایت کړی وایي: چې پیغمبر صلی الله علیه وسلم وفرمایل:" قَتْلُ الْمُسْلِمِ شَهَادَةٌ.

قَالَ : إِنَّ شُهَدَاءَ أُمَّتِي إِذًا لَقَلِيلٌ قَتْلُ الْمُسْلِمِ شَهَادَةٌ ، وَالطَّاعُونُ شَهَادَةٌ ، وَالْمَرْأَةُ يَقْتُلُهَا وَلَدُهَا جَمْعًا شَهَادَةٌ وَالسُّلُ شَهَادَةٌ"[10] ژباړه: مسلمان چې ووژل شي شهید دی، او د طاعون په وسیله مرګ شهادت دی،اوکومه ښځه چې دماشوم د زیږیدو په خاطرمړه شي شهیده ده او په نري رنځ مرګ شهادت دی.

۳- دنس درد :

حضرت ابو هریره رضی الله عنه روایت کړی وایي چې :پیغمبر صلی الله علیه وسلم وفرمایل:"وَمَنْ مَاتَ فِي الْبَطْنِ فَهُوَ شَهِيدٌ "[11] ژباړه: څوک چې د ګیډې (نس) په مرض مړ شو شهید دی.

۴- د انسان د ښځک ناروغي:

دانسان د ښځک داخلي پرده پړسیږي چې دنفس تنګي، تبه ،ټوخی اودتشي درد ترې پیداکیږي. جابر بن عتیك د پیغمبر صلی الله علیه وسلم ښخه روایت کړیدی چی ده مبارك فرمایلي:" وصاحب ذات الجنب شهید"چې وروسته به پوره بیان کړی شي. ژباړه: د تشي (ښځک) په مرض اخته شوی چې مړ شي شهید دی.

۲- امام احمد په (4 / 201 - 5 / 323) او امام دارمي په (2 / 208) او امام طیالسي په (582) روایت کړی امام البانی وائی إسنادئی صحیح دی احکام الجنائز ج ۱ ص ۳۹ ، اما م هیثمی په مجمع الزوائد ج ۱۲ص ۱۱۶ کی لیکی : امام طبرانی په معجم اوسط کی روایت کړی راویان ئی د صحیح راویان دی .

۳- صحیح امام مسلم دحدیث نمبر 1915 دی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

9- كومه ښځه چې په اولاد مړه شی شهيده ده:

حضرت عباده بن صامت رضی الله عنه له پيغمبر صلی الله عليه وسلم څخه روايت کړيدی چی فرمايي: " وَالْمَرْأَةُ يَقْتُلُهَا وَلَدُهَا جَمْعَاءَ شَهَادَةٌ يجُرها ولدها بسررِهِ إلى الجنةِ"[12] ژباړه: كومه ښځه چې د ماشوم د زيږيدو له امله مړه شي شهيده ده او خپل ماشوم يې د په وسيله جنت لوري ته كشوي.

10- د اوبو په وسيله غرقيدل يا په اور سوځيدل: او يا د كوم شی په نړيدو باندی مرګ:

له حضرت ابو هريره رضی الله عنه څخه روايت شوی دی وايي چې پيغمبر صلی الله عليه وسلم وفرمايل: " «الشُّهَدَاءُ خَمْسَةٌ، الْمَطْعُونُ وَالْمَبْطُونُ، وَالْغَرِقُ، وَصَاحِبُ الْهَدْمِ » "13

ژباړه : شهيدان پنځه دی : چی په كوم شی ووهل بيامړشی ، دنس د درد له امله مړشی ، په اوبوکی غرق شی ، يا كوم شی پری را ونړيږی او مړشی دا ټول شهيدان دی .

حضرت جابر بن عتيك رضی الله عنه څخه روايت دی وايي چې پيغمبر صلی الله عليه وسلم وفرمايل:" الشُّهَدَاءُ سَبْعَةٌ سِوَى الْقَتْلِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ : الْمَطْعُونُ شَهِيدٌ، وَالْغَرِقُ شَهِيدٌ، وَصَاحِبُ ذَاتِ الْجَنْبِ شَهِيدٌ، وَالْمَبْطُونُ شَهِيدٌ، وَالْحَرِقُ شَهِيدٌ، وَالَّذِي يَمُوتُ تَحْتَ الْهَدْمِ شَهِيدٌ،وَالْمَرْأَةُ تَمُوتُ بِجُمْعٍ شَهِيدٌ"[14] **ژباړه: د الله جل جلاله په لاركې د وژل كيدو څخه پرته نور اووه كسان هم شهيدان دي، كوم مسلمان چې په ناحقه ووژل شي شهيد دی څوك چې په اوبو كې غرق (ډوب) شي شهيد دی څوك چې د تشې د ناروغی له امله مړشي شهيد دی او څوك چې د ګيډې له ناروغی څخه مړشي شهيد دی.څوك چې د اور سوځيدوله امله مړشي شهيد دی او څوك چې د كوم شي په نړيدو مړشي شهيد دی او كومه ښځه چې د اولادزيږيدوله امله مړه شي شهيده ده.**

۱ـ امام احمد په (4 / 201 - 5 / 323) اوامام دارمي په (2 / 208) اوامام الطيالسي په (582) روايت کړی اوامام البانی ويلی دی إسناد ئی صحيح دی .[12] احکام الجنائزج ۱ ص ۳۹

۲ـ متفق عليه : صحيح البخارى 167/1(652) اوامام مسلم ج51/6. کی روايت کړی دی .

[14] - امام مالك په موطأ، په كتاب الجنائز، باب النهي عن البكاء على الميت: 234/1. اوامام نسائي، په كتاب الجنائز، باب النهي عن البكاء على الميت، نمبر 1846. امام أبو داود، په كتاب الجنائز، باب فضل من مات في الطاعون، نمبر 311. اوامام أحمد په الفتح الرباني: 39/14. امام نووي ويلی دی : دغه حديث پرته له خلافه صحيح دی ، اګرکه امام بخاری او امام مسلم دغه حديث ندی روايت کړی . شرح صحيح مسلم: 62/13. امام ألباني وائی : زه ددی حدسث دمتن په صحت کی شک نلرم ځکه چی شواهد ئی ډير دی ". أحكام الجنائز، ص40.

(c) ketabton.com: The Digital Library

11- دجمعې په شپه او دهغې په ورځ مرګ:

عبدالله بن عمرو رضي الله عنهما د پيغمبر صلى الله عليه وسلم څخه روايت کړيدی چې فرمايي:" ما منْ مسلمٍ يموتُ يومَ الجمعةِ أو ليلةَ الجمعةِ إلا وقاهُ اللهُ فتنةَ القبرِ".[15] ژباړه: کوم مسلمان چې د جمعې په ورځ او ياپې په شپه مړشي الله جل جلا له به يې د قبرله عذابه وساتي.ساتل ديوانسان دقبرله عذابه څخه لويه نيک بختی دی انسان لپاره اويو ښه پايله بلل کيږی انسان لپاره.

١٢- د مرګ په وخت کې د توحيد د کليمې ويل دي :

امام حاکم د حضرت معاذ بن جبل رضى الله عنه څخه روايت کړيدی او ويلي يې دي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم وفرمايل: « مَنْ كَانَ آخِرُكَلاَمِهِ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ »[16] ژباړه: څوک چې د ژوند په آخري لحظه کې د(لا اله الا الله) مبارکه کليمه ووايي جنت ته به ننوزي.نوبايد داهم واضح کړل شی چی د کليمی د ويلوسره دهغی شرطونه هم پوره کول ضروری دی اوهغه اته دی چی په لاندی ډول سره وړاندی کيږی:

١ـ امام احمد بن حنبل په مسند ج ٢ ص ١٧۶کی اوامام ترمذي په ١٠٧ ۴ نمبر روايت کړی او ويلی ئی دی : دغه حديث غريب دی او اسناد ئی متصل ندی حافظ ابن حجر ويلی دی فتح البارى " 3 / 253 په سند کی ضعف دی ، أبو يعلى د أنس دحديث څخه روايت کړی اوسند ئی ډيرضعيف دی .نحوه و إسناده أضعف .
ألباني په أحكام الجنائز (35) کی ويلی دی : حديث د طرقه ټولوطرقوته په کتلوسره :حَسَنٌ أو صحيح دی. په مشكاة (1367) کی ئی ويلی دی : حسن دی .

٢ـ امام أبو داود په ج ٣ ص ۴٨۶ (3116)او امام حاکم په مستدرك 351/1 کی روايت کړی او صحيح ئي بللی دی اوامام ذهبي ورسره موافق دی ، او ألباني په صحيح الجامع (6479) نمبر صحيح کړی دی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

علم :

یعنی پدی کلیمی باندی ځان پوهول چی په هغی کی دنورو ټولو باطلو معبودانو نه انکارکول او دیو الله جل جلاله دربوبیت ، الوهیت او اسماؤ صفاتو اقرارکول او منل دی ددی شرط دلیل دقرآن کریم دغه مبارک آیت دی چی الله جل جلاله فرمائی : {فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنْبِكَ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ مُتَقَلَّبَكُمْ وَمَثْوَاكُمْ }. محمد/ ۱۹ژباړه : پوه شه ای مخاطبه ! چی نشته په رښتیا سره دعبادت او بندګی ، حقدار غیر دالله جل جلاله نه او بښنه وغواړه دګناه خپلی ځان لپاره او مؤمنانوسرو اوښځو لپاره او الله جل جلاله پوه دی ستاسو په ځای داوړیدلو راوړیدلو په ورځ کی او په ځای داستقرار اوآرام په شپه کی .

یقین :

پدی کلیمی داسی کامل یقین کول چی په هغی کی دشک او ګمان لپاره څه مجال نه وی دلیل ددی شرط د قرآن کریم داآیت دی الله جل جلاله فرمائی:{ إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذينَ آمَنُوا بِاللَّه وَ رَسُولِه ثُمَّ لَمْ يَرْتابُوا وَ جاهَدُوا بِأَمْوالِهِمْ وَ أَنْفُسِهِمْ في سَبيلِ اللَّهِ أُولئِکَ هُمُ الصَّادِقُونَ }. الحجرات / ۱۵ ژباړه : الله جل جلاله فرمائی یقینا مؤمنان هغه کسان دی چی ایمان راوړی وی په الله جل جلاله او رسول صلی الله علیه وسلم باندی بیا شک او تردد نه وی کړی په خپل ایمان کی او جهاد یی کړی وی په خپل مال او نفس سرد الله جل جلاله په لارکی نو دغه کسان رښتینی دی . اوحدیث شریف کی راځی :

عن أبی هریرة رضی الله عنه قال قال رسول الله صلی الله علیه وسلم : " أَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَأَنِّى رَسُولُ اللهِ لاَ يَلْقَى اللَّهَ بِهِمَا

(c) ketabton.com: The Digital Library

عَبْدٌ غَيْرَشَاكٍّ فِيهِمَا إِلاَّدَخَلَ الْجَنَّةَ.))_"[17] ژباړه : ابوهريرة رضى الله عنه روايت کړی د رسول الله صلی الله عليه وسلم نه چی ده مبارک فرمايلی دی : هرهغه څوک چی ګواهی وکړی ددی خبری چی نشته بل حقدار دعبادت او بندګی په رښتيا سره غيرد الله جل جلاله نه اوګواهی ددی خبری کوی چی زه د الله جل جلاله ليږل شوی رسول يم نونه مخ کيږی الله جل جلاله سره يوبنده پدی عقيدی پداسی حال کی چی شک نه کوی پدی عقيده کی مګرجنت ته به ننوځی .

اخلاص :

يعنی مسلمان د الله جل جلاله عبادت او بندګی پدی قصد او نيت سره وکړی چی دمخلوق لپاره يا ددنيوی اغراضو لپاره نه وی ددی شرط دليل دقرآن کريم دغه مبارک آيت شريف دی چی الله جل جلاله فرمائی:{وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ وَذَلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ} البينة/ 5. ژباړه : اودی خلکو ته امر نه ؤ شوی مګر ددی خبری چی بندګی وکړی ديو الله جل جلاله خالص ګرځوونکی دخپل دين الله جل جلاله لپاره پداسی حال کی چی کلک ولاړوی په توحيد دالله جل جلاله باندی او مقابله کوونکی دی دشرک اومشرکينواو ودروی لمونځونه اوورکوی زکات دمالونواو دادی دين کلک اومحکم .

١- صحيح مسلم ج اول ص 57 د حديث 27 نمبر روايت کړی دی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیغمبر صلی الله علیه وسلم فرمائی : " إِنَّ أَسْعَدَ النَّاسِ بِشَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ مَنْ قَالَ : لا إِلَهَ إِلا اللَّهُ خَالِصًا مِنْ قِبَلِ نَفْسِهِ"[18] ژباړه : ډیر دېنی برخې وړونکی خلک ځما له شفاعت نه هغه څوک دی چی ګواهی کړی وی ددی خبری چی نشته حقدار دبندګی په رښتیا سره غیر دالله جل جلاله نه اودایی په اخلاص سره ویلی وی له زړه نه .

صدق :

یعنی دا انسان په خپل شهادت او اقرار کی رښتینی دی او د دروغو څخه ځان ژغوری دلیل پدی شرط باندی دا آیت کریمه دی ، الله جل جلاله فرمایی:{ الم أَحَسِبَ النَّاسُ أَن يُتْرَكُوا أَن يَقُولُوا آمَنَّا وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ " عنکبوت} /1.ژباړه : الله جل جلاله ښه پوهیږی په مطلب ددی حروفو مقطعاتو ، آیا ګمان کوی خلک چی پریښودلی به شی صرف پدی خبری چی وائی دوی موږ ایمان راوړی دی او دوی به ونه ازمایلی شی. اوحدیث شریف کی راځی : "عن معاذ بن جبل رضي الله عنه عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: " مَا مِنْ عَبْدٍ يَشْهَدُ أن لا إلهَ إلاَّ الله ، وَأنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ صِدْقاً مِنْ قَلْبِهِ إلاَّ حَرَّمَهُ الله عَلَى النَّار ".[19] ژباړه : روایت کړی معاذ بن جبل رضی الله عنه درسول الله صلی الله علیه وسلم څخه هغه مبارک فرمایلی دی : نشته هیڅ یوبنده دالله جل جلاله چی هغه ګواهی کوی په رښتیا سره پدی خبره چی نشته حقدار دبندګی اوعبادت په رښتیا سره غیر دالله جل جلاله نه اوګواهی کوی پدی خبری چی محمد صلی الله علیه وسلم دالله جل جلاله بنده اورسول دی په رښتیا سره دخپل زړه نه مګر الله جل جلاله حرام کړی دی په هغه باندی اور دجهنم .دمبارک حدیث څخه معلومیږی چی دا کلمه باید دزړه له کومی ووایی اوپه زړه کیورباندی دتصدیق هم وکوی که داسی نوی نو په ښکاره توګه

۲ـ صحیح البخاری ج 1 ص 193 د حدیث نمبر ۹۹ دی .

۱ـ امام بخاري په كتاب العلم: باب من خص بالعلم قومًا دون قوم كراهية أن لا يفهموا.کی روایت کړی دی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

منافقانو هم دا کلمه ویله خوفرق دمسلمان له منافق څخه دی کی دی چی مسلمان یې له زړه له کومی وایی اومنافق په ژبه وربا‌ندی تلفظ کوی خوپه زړه کی وربا‌ندی باور نلری.

محبت :

یعنی د دی کلیمی سره مینه کول معناداچی دغه مبارکه دکوم شی ښودنه او تعلیم ورکوی دهغی سره مینه او محبت کول اودڅه نه چی انسان منع کوی دهغی نه ځان ژغورل ، ددی شرط دلیل دقرآن کریم نه لاندی آیت کریمه دی الله جل جلاله فرمائی : {وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَتَّخِذُ مِنْ دُونِ اللَّهِ أَنْدَادًا يُحِبُّونَهُمْ كَحُبِّ اللَّهِ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَشَدُّ حُبًّا لِلَّهِ وَلَوْ يَرَى الَّذِينَ ظَلَمُوا إِذْ يَرَوْنَ الْعَذَابَ أَنَّ الْقُوَّةَ لِلَّهِ جَمِيعًا وَأَنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعَذَابِ} البقرة /165. ژباړه : الله جل جلاله فرمائی : ځینی دخلکو نه هغه څوک دی چی نیسی غیردالله جل جلاله نه نور همسیالی اوشریکان او مینه کوی دهغوی سره په شان دمحبت کولودالله جل جلاله سره او هغه کسان چی توحید والادی او حقیقی مؤمنان دی هغوی ډیرزیات محبت کوونکی دی دالله جل جلاله سره او کله چی ووینی هغه کسان چی ظلم او شرک یې کړی ؤ عذاب بیا به پوه شی چی یقینا قوت او طاقت ټول یو الله جل جلاله سره دی او یقینا الله جل جلاله سخت عذاب ورکوونکی دی .ددی مبارک آیت نه معلومیږی چی دانسان محبت خپل خدای سره دهرڅه نه زیات وی چی دهغی اندازی ته دیو شی محبت هم ونه رسیږی که داسی نوی نو دده دعوا دایمان با د دروغو ایمان دی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

انقیاد :

یعنی تسلیمیدل اوتابعداری ددی کلیمی دحقوقو لپاره اومراد دحقوقونه هغه فرض اوضروری احکام دی چی په اخلاص سره وی اوصرف د الله جل جلاله دراضی کولولپاره وی او پدی شرط باندی دلیل دا آیت کریمه دی، الله جل جلاله فرمایی : "{أَنِيبُوا إِلَى رَبِّكُمْ وَ أَسْلِمُوا لَهُ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لا تُنْصَرُونَ} زمر/۵۴ .ژباړه : اورجوع وکړی ای خلکو خپل معبود اورب ته اوغاړه کیږدی دهغه اوامروته او توحید ته مخکی ددی نه چی عذاب د الله جل جلاله راشی بیابه تاسوسره هیڅ قسمه نصرت او مدد کیدای نشی . اوحدیث شریف کی راځی چی : لاَ يُؤْمِنُ أَحَدُكُمْ حَتَّى يكُون هَواه تَبِعاً لما جئتُ به[20]" ژباړه : پیغمبر صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی : ایمان والا اومؤمن نشی جوړیدای یوانسان ترڅو چی خپل خواهشات تابع نکړی دهغه دین چی ما راوړی دی .

قبول والی او منل :

یعنی ددی کلیمی لاندی چی څه احکام دی هغه منل په خپل قول اوعمل ، سیرت او صورت کی او پدی شرط باندی دلیل دا آیت کریمه دی ، الله جل جلاله دکفارو په اړه فرمایی : إِنَّهُمْ كانُوا إِذا قيلَ لَهُمْ لا إِلهَ إلا الله يستكبرون} صافات 35ژباړه : یقینا دوی هغه خلک دی کله چی به دوی دتوحید کلیمی طرف ته را بلل کیدل نو دوی به

---

[20] -قال الخطيب التبريزي في المشكاة (59–1): رواه في شرح السنة وقال النووي في "أربعينه" هذا حديث صحيح رويناه في كتاب الحجة بإسناد صحيح.وعزاه الألباني أيضا للحسن بن سفيان في "الأربعين" له (ق 56–1) والقاسم بن عساكر في أربعينه وقال: حديث غريب، قال الألباني متعقبا النووي . رحمه الله .: هذا وهم فالسند ضعيف فيه نعيم بن حماد وهو ضعيف، وأعله الحافظ ابن رجب بغير هذه العلة متعقبا على النووي تصحيحه إياه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

تکبر او لویی کوله . تکبر په معنا دنه منلو دحق دی نو هغوی که په ژبه ویل خو منلو ته تیار نه وو نوځکه هغوی مشرکان

پاتی شول.

الکفر بالطاغوت :

یعنی انکار کول دطاغوت دمعبودیت او تابعداری نه ، اوطاغوت هر هغه معبودته ویل کیږی چی سوا دالله جل

جلاله نه دکوم شی عبادت کیږی اوهغه پری راضی او خوشحاله وی ، دلیل پدی شرط باندی دا آیت کریمه دی ، الله جل

جلاله فرمایی :{لاَ إِكْرَاهَ فِي الدِّينِ قَد تَّبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ فَمَنْ يَكْفُرْ بِالطَّاغُوتِ وَيُؤْمِن بِاللّهِ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ

الْوُثْقَىَ لاَ انفِصَامَ لَهَا وَاللّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ} البقرة (۲۵۶). ژباړه : نشته تکلیف او زور په دین کی ځکه په تحقیق سره ښکاره

شوی ده سمه لاره دخرابی نه اوهرهغه څوک چی انکاروکړی دبندګی دغیر الله جل جلاله نه اوتصدیق وکړی دتوحید دالله

جل جلاله په تحقیق سره دی انسان کلکی منګولی ولګولی په هغه رسی دتوحید چی هغه نه شلیدونکی ده دهمیش لپاره او

الله جل جلاله ډیر اوریدونکی او ډیر پوه دی دمخلوقاتو په حال .

دښې پایلی ته هڅونه د مبارکو آیتونو په رڼاکې:

۱ - {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ}آل عمران/ 102 ژباړه: ای مومنانو! له الله جل

جلا له نه داسې ووېرېږئ لکه څنګه چې له هغه نه د وېرېدو حق دی، تاسې ته دې مرګ رانشي مګر پداسې حا ل کې چې

مسلمانان اوسئ .داآیت صریح اوښکاره امرکوی په دی چی په ښه حالت اسلام کی ددنیا څخه ولاړشی اوداسلام په حالت

کی مړکیدل ښه پایله دی انسان لپاره .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲-{وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّى يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ.}حجرات / ۹۹ ژباړه: او تر هغه وروستي ساعت پورې د خپل رب بندګي کوه چې دهغه راتګ يقيني دی يعنې: (ترمرګ پورې) . دی ايت کې خدای جل جلاله ترمرګه پاتی کيدل په عبادت اوخدای عبادت ته دوام ورکولو باندی امرکوی اوآخرعمردانسان چی په عبادت وی دا ددی انسان په ښه پايله دلالت کوی. نو د الله جل جلاله څخه د وېرې او د هغه د عبادت کولو فرمان او امرترمرګه پورې دوام لري ترڅو چې د انسان د ښې پايلې (نتيجې) سبب وګرځي داحساس ترين پړاو پايله دانسان ده ، پيغمبر صلی الله عليه وسلم په څرګند ډول را ښوولي دي چې ځينې خلک ټول عمرد الله جل جلاله په بندګۍ کې هڅه او هاند کوي او دګناه څخه ځان ژغوري مګرکله چې مرګ ته نژدې شي داسې بدکارونه اوګناهونه وکړي چې د بدې پايلې (خاتمې) سبب يې شي پيغمبرصلی الله عليه وسلم فرمايلي دي:"وَإِنَّ الرَّجُلَ لَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ الْجَنَّةِ حَتَّى مَا يَكُونُ بَيْنَهُ وَبَيْنَهَا إِلاَّ ذِرَاعٌ فَيَسْبِقُ عَلَيْهِ الْكِتَابُ فَيَعْمَلُ بِعَمَلِ أَهْلِ النَّارِفَيَدْخُلُ النَّارَ."[21] ژباړه : بې له شکه يو انسان د جنتيانو عمل کوي تردې چې ددغه سړي او جنت ترمنځ تقريباً د يوه ګزپه اندازه مسافه پاتې شي نو د الله جل جلاله لخوا ليکل شوی تقديرورانديې شي او ددوزخيانو کارونه وکړي (ګناه وکړي) او ددوزخ اور ته ننوزي، د ا حديث شريف بخاري روايت کړيدی .دحضرت سهل بن سعد ساعدي رضی الله عنه نه چی : عَنْ سَهْلٍ أَنَّ رَجُلاً مِنْ أَعْظَمِ الْمُسْلِمِينَ غَنَاءً عَنِ الْمُسْلِمِينَ فِي غَزْوَةٍ غَزَاهَا مَعَ النَّبِيِّ – صلى الله عليه وسلم – فَنَظَرَ النَّبِيُّ – صلى الله عليه وسلم – فَقَالَ: «مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى الرَّجُلِ مِنْ أَهْلِ النَّارِ فَلْيَنْظُرْ إِلَى هَذَا». فَاتَّبَعَهُ رَجُلٌ مِنَ الْقَوْمِ، وَهْوَ عَلَى تِلْكَ الْحَالِ مِنْ أَشَدِّ النَّاسِ عَلَى الْمُشْرِكِينَ، حَتَّى جُرِحَ فَاسْتَعْجَلَ الْمَوْتَ، فَجَعَلَ ذُبَابَةَ سَيْفِهِ بَيْنَ ثَدْيَيْهِ حَتَّى خَرَجَ مِنْ بَيْنِ كَتِفَيْهِ، فَأَقْبَلَ الرَّجُلُ إِلَى النَّبِيِّ – صلى الله عليه وسلم – مُسْرِعًا فَقَالَ: أَشْهَدُ أَنَّكَ رَسُولُ اللَّهِ. فَقَالَ «وَمَا ذَاكَ؟». قَالَ: قُلْتَ لِفُلاَنٍ: «مَنْ أَحَبَّ أَنْ يَنْظُرَ إِلَى رَجُلٍ مِنْ أَهْلِ النَّارِ فَلْيَنْظُرْ إِلَيْهِ». وَكَانَ مِنْ أَعْظَمِنَا غَنَاءً عَنِ الْمُسْلِمِينَ، فَعَرَفْتُ أَنَّهُ لاَ يَمُوتُ عَلَى ذَلِكَ فَلَمَّا جُرِحَ اسْتَعْجَلَ الْمَوْتَ فَقَتَلَ نَفْسَهُ. فَقَالَ النَّبِيُّ – صلى الله عليه وسلم – عِنْدَ ذَلِكَ: «إِنَّ الْعَبْدَ لَيَعْمَلُ عَمَلَ أَهْلِ النَّارِ،

وَإِنَّهُ مِنْ أَهْلِ الْجَنَّةِ، وَيَعْمَلُ عَمَلَ أَهْلِ الْجَنَّةِ، وَإِنَّهُ مِنْ أَهْلِ النَّارِ » وفي بعض الروايات زيادة (وَإِنَّمَا الأَعْمَالُ بِالْخَوَاتِيمِ"[22] ژباړه :

دحضرت سهل رضی الله عنه څخه روايت دی چی يو ډيراوچت شخص د مسلمانانو په منځ کی وه او هم دمسلمانانو ډير جنګی شخصيت وه په يوه غزا کې د پيغمبرصلی الله عليه وسلم سره يو ځای وه نو پيغمبرصلی الله عليه وسلم ورته وکتل او وئی فرمايل : که څوک غواړی اوخوښوی چی داسی يوچاته وګوری چی ددوزخ داهل څخه وی نودغه کس ته د وګوری ، اودغه شخص ډيراوچت شخص د مسلمانانو او ډيرجنګی وه ، نويوکس ددی ډلې نه ورپسی شو ، دی دمشرکانو په مقابل کی په ډيره سخته جګړه بوخت وه تردی چی ټپي شو او غوښتل يې چې زر مړ شي ، د تورې څوکه يې خپلې سينې ته برابره کړه او بيا يې زورپرې وکړ تردی چی ترشايې ووته ، نوهغه سړی په ډيره تيزی سره پيغمبر صلی الله عليه وسلم ته راغی او وئی ويل : زه په تحقيق سره پردی ګواهی ورکوم چی ته دالله جل جلاله رسول يی پيغمبرصلی الله

[21] - ابن حجر: فتح الباري شرح صحيح البخاري 11/ ۴۹۹ مخ. 2898 – مسلم: 112 –
[22]- ابن حجر- فتح الباري شرح صحيح البخاري ج 11/ ۳۳۷ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

عليه وسلم وفرمايل: څه دی ؟ صحابی وائی : مگر هغه صحابي چې تاسې ياداوه چی دوزخي دی، اوزموږ په منځ کی ديو ځانګړی مقام لرونکی وه اوهم پدی پوه شوم چی داسی به نه مرکيږی خوکله چې سخت تپي شو، صبريې ونشوکړای اود زرمړينې په لټه کې شو او خپله توره يې راواخيسته او خپل ځان يې وواژه، ، بيا پيغمبرصلی الله عليه وسلم په دې ترڅ کې وفرمايل: بيشکه يو سړی ډيرښه عمل کوی چې خلکوته په څرګند ډول د جنتيانو عمل ښکاري او هغه دوزخي وي او بل داسې سړی وي چې دهغه عمل د خلکو په وړاندې ددوزخيانو عمل ښکارېږي او هغه جنتي وي) په ځينې روايتونوکې دا زياتوالی هم شته چې وايي: په يقيني توګه عملونه ترپايلې (خاتمې) پورې تړلي دي. الله جل جلاله خپل مومن بنده ګان داسې ښودلي چې مومنان دالله جل جلاله څخه ډيرويرېدونکی او د ښه اوغوره عمل کوونکي دي الله جل جلاله خپل مومن بنده ګان داسې ښودلي چې مومنان دالله جل جلاله څخه ډيرويرېدونکی او د ښه اوغوره عمل کوونکي دي او بيا يې فرمايلي دي: الَّذِينَ هُمْ مِنْ خَشْيَةِ رَبِّهِمْ مُشْفِقُونَ (57) وَالَّذِينَ هُمْ بِآيَاتِ رَبِّهِمْ يُؤْمِنُونَ (58) وَالَّذِينَ هُمْ بِرَبِّهِمْ لَا يُشْرِكُونَ (59) وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوْا وَقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ أَنَّهُمْ إِلَى رَبِّهِمْ رَاجِعُونَ (60) أُولَئِكَ يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَهُمْ لَهَا سَابِقُونَ (61}سورة مؤمنون ژباړه: بيشکه هغه کسان چې دوی د خپل رب د عذاب څخه وېرېدونکي دي، او دا مومنان هغه کسان دي چې دوی په اياتونو د رب خپل ايمان راوړی، او هغه کسان دي چې له خپل رب سره بل هيڅ شی نه شريکوي، او هغه کسان دي چې ورکوي له زکاتونو او خيراتونو څخه حال داچې زړونه ددوی وېرېدونکي دي له نه قبليدو څخه ځکه چې بيشکه دوی خپل رب ته ورتلونکي دي، هغه کسان دي چې ډېر تلوارکوي په نيکيو کښې او دوی هغو (نيکيو) ته ړومبی کيدونکي دي (له نورو خلکونه) .او دغه د صحابه وو رضی الله عنهم د ژوند حالت وه امام احمد رحمةالله عليه د حضرت ابوبکرصديق رضی الله عنه څخه روايت کړيدی چې فرمايلي يې دي :"وددت أنى شَعرة في جنب عبد مؤمن)) وكان يأخذ رضی الله عنه بلسانه ويقول: (هَذَا الَّذِي أَوْرَدَنِي الْمَوَارِدَ)"[23].

ژباړه: زه به پردې خوشحاله وم چې د يو مؤمن بنده په اړخ کې يو وېښته وای، خپله ژبه به يې ونيوله او ويل به يې: دا هغه ځيزدی چې زه يې هلاکت ته رسولی يم.

دوهم مبحث: دښې پايلې سببونه :

دالله جل جلاله إطاعت :

ترټولو اوچت سبب دښې پايلی دادی چې دالله جل جلاله په طاعت اوتقوا سره ځان سنبال کړی چې اساس او بنسټ ئي دالله جل جلاله توحيد دی ، دمحرماتو نه ځان وساتی ، توبی ته منډه وکړی دلوی او وړوکی شرک څخه ځان

١ـ امام احمد كتاب الزهد ص ١٠٩ و كتاب الزهد امام عبدالله بن مبارک ص١٢٥/ جامع الحديث مسند ابى بكر الصديق **27447**– (أبو يعلى، والبيهقى فى شعب الإيمان.
قال ابن كثير: إسناده جيد) [كنز العمال 8890]

(c) ketabton.com: The Digital Library

وژغوری کوم چی دمسلمان ټول نیک عملونه پری باطلیږی اواجراوګټلی ثوابونه ئی له منځه وړی .ځنی وختوکی یوانسان ځان ته یی پام نوی داسی کارترسره کوی چی ددی ټول عمل محوه کوی دی به دثواب په لټه کی وی حال داچی هغه ټول دده دیوعمل په ذریعه له مینځه تللی وی لکه شرک چی دانسان عمل له مینځه وړی یا حسد چی دانسان عمل خوری لکه چی زنګ په وسپنه ولګی اوهغه له مینځه ختم کړی ، مهم دادی چی همیشه اوتل دخدای جل جلاله په اطاعت کی وسیړو ترسووکولای شوچی خپل کړی عملونه خوندی کړو اوالله جل جلاله ددی اعمالوثواب موږ ته راپه برخه کړی.

* دعا کول :

بل داچی انسان دالله جل جلاله څخه په دعاکولوکی ډیراصرارووکړی چی : یا الله جل جلاله په ایمان اوتقوی سره مرګ راکړه .لکه څنګه چی رسول الله صلی الله علیه وسلم به تل دښی پایلی دعا ګانی غوښتل حال داچی درسول الله صلی الله علیه وسلم ټول تیرشوی اوراتلونکی ګناهونه یی الله جل جلاله ورته معاف کړی وو، دا تعلیم اوښودنه ده امت ته چی هر امتی باید په دغه لاره خپل تګلاره برابره کړی.

* إصلاح دباطن سره دظاهره:

بل داچی انسان باید ډیرکوښښ وکړی اوټول توان اوطاقت وکاروی ترڅوخپل باطن اوظاهراصلاح کړی اونیت اوقصد ئی دواړه ددغه هدف اوموخی لپاره استعمال کړی ، داد الله جل جلاله سنت اوثابته لارده چی څوک حق غواړی هغی ته ئی الله جل جلاله درسیدوتوفیق ورکوی په هغی دثابت پاتی کیدو او په هغی دمرګ لاورته برابروی . که ښکاره کی یو انسان ښه مسلمان ځان ورویږنی خلکوباندی اما په باطن کی دی بدکاروی نوداخطرناکه مرحله دانسان دی ځکه داسی انسان سره هیڅ غم اوفکرنوی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

* استقامت :

یعنی په خپل اقرارپی چی کړای دی ثابت پاتی کیدل اوپه هره زمانه کی چی له فتنوسره مخامخ کیږی په خپل ایمان اواقرار ثابت پاتی شی. په دی اړه الله جل جلاله فرمایی{نَّ الَّذِينَ قَالُوا رَبُّنَا اللَّهُ ثُمَّ اسْتَقَامُوا تَتَنَزَّلُ عَلَيْهِمُ الْمَلَائِكَةُ أَلاّ تَخَافُوا وَلاَ تَحْزَنُوا وَأَبْشِرُوا بِالْجَنَّةِ الَّتِي كُنتُمْ تُوعَدُونَ}سورة (فصلت /۳۰

ژباړه : بیشکه هغه کسان چی ئی ویلی دی رب زموږ الله جل جلاله دی بیا محکم ولاړوی په دی خبری باندی راکوزی به په دوی باندی ملائکی، چی مه ویریږی او مه خفه کیږی اوخوشحاله اوسی په هغه جنت چی وی تاسی وعده به ئی درسره کولای شوه .نو زیری ورکول له ملائکو له خوا یو مسلمان ته دا دده ښه پایلی نښه ده چی الله جل جلاله وربا ندی په قهر ندی٬که وای نو ولی به فرشتو دی ته دجنت زیری وکوله بلکه دا انسان به په ډیره خطرناکه حالت کی قبض کاوه.

*- په الله جل جلاله باندی ښه گمان کول:

په دی اړه دپیغمبرصلی الله علیه وسلم حدیث دی "عن أبي هريرة رضي الله أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال : " يقول الله تعالى: أَنَا عِنْدَ حَسَنِ ظَنِّ عَبْدِي بِي }[24] ژباړه : دحضرت أبوهريره رضی الله عنه څخه روایت دی چی رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلی دی : الله جل جلاله فرمایی : زه دخپل بنده دښه گومان سره یم .تردی چی دیو مسلمان په دعاکی هم په خدای جل جلاله باندی ښه گمان کول ددعا دقبولیت درجه اخلی، ځکه دعا وکړی اوگمان یی دا وی چی ځما دعا قبلیږی نو خدای جل جلاله له ده له گمان سره سم کارکوی ، ددی وجی نه ددعا آداب دادی چی دزړه دیقین نه به دعا غواړی اودغافل زړه څخه دعا نه قبلیږی

۱- متفق علیه : امام بخاري (13/ 328 – الفتح)، اوامام مسلم (8/ 62)، د حدیث نمبر2675

(c) ketabton.com: The Digital Library

***- تقوی او دالله جل جلاله څخه په هرحالت کی ویریدل :**

قال تعالی: {مَن يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَل لَّهُ مِنْ أَمْرِهِ يُسْرًا} لطلاق آية / 4 ژباړه : اوهغه څوک چی ویریږی دالله جل جلاله نه نووبه ګرځوی هغه لره له کاره دهغه نه آسانی .

*صدق او ریښتینولی :

په دی اړه الله جل جلاله فرمایی:{ ياأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ اتَّقُواْ اللّهَ وَكُونُواْ مَعَ الصَّادِقِين} (التوبة) آية (۱۱۹)

ژباړه : ای هغوکسانو چی ایمان موراوړی دی وویریږی د الله جل جلاله نه اوشی دریښتینانوسره . پدی آیت کی خدای جل جلاله همیشه پاتی کیدل یی سره د ریشتنی خلق امر کړی دی او دا حسن خاتمه یا نیکه پایلی د انسان لپاره لوی عامل دی ځکه چی انسان دخپلو ملګرو له لاسه یا بی راهه کیږی اویا هم سمی لاری ته ګرځی.

توبه کول الله جل جلاله ته:

توبی سره دانسان ټول کړی ناکاره اوناروا عملونه محوه کیږی اګرکه دبحر اودریا دزګ هومره وی. اوتوبه دانسان دکامیابی یولامل د انسان له برباوو څخه دی. خدای جل جلاله په دی اړه فرمایی:{ وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَا الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ} سوره النور آیت / ۳۱ .ژباړه : اوتوبه وباسی الله جل جلاله ته ټول ای مومنانوښائی چی تاسو به خلاص شی له عذابه .

(c) ketabton.com: The Digital Library

دالله جل جلاله په طاعت اوعبادت همیشوالی اودوام :

دالله جل جلاله عبادت په همیشه توګه اداکول په دی معنا چی هیڅ کله دخدای له عبادت څخه غفلت نکوی اودینه نګوری چی کم عبادت دی اوکه زیات ولی په همیشوالی سره یی اداکوی دا دانسان دنیکی پایلی لوی سبب دی. داچی په نیک عمل باندی همیشوالی کول مهم دی دپیغمبرصلی الله علیه وسلم له مبارک حدیث څخه معلومیږی:عن أبی سلمه عن عَائِشَةَ رضی الله عنهاأنها قالت: سئل النی النبي صلی الله علیه وسلم : " أَيُّ الأَعْمَالِ أَحَبُّ إِلَى اللهِ؟ قَالَ: «أَدْوَمُهَا وَإِنْ قَلَّ ». "[25] ژباړه : حضرت ابی سلمه رضی الله عنه د عائشی رضی الله عنها څخه روایت کوی چی رسول الله صلی الله علیه وسلم نه پوښتنه وشوه کوم عمل الله ج ته محبوب دی پیغمبرصل الله علیه وسلم وویل همیشه عمل کول اګرکه کم وی.

دمرګ یادول اولږ امید لرل :

دمرګ یادونه خو هره شیبه کی دانسان لپاره پکاردی تردی چی ددنیا له محبت سره دډیروالی له امله ځان هلاک نکړی اورسره امید اوهیله لرل دخدای جل جلاله درحمت څکه ایمان دویری اوامید ترمینځ دی. نودغه یادول دمرګ اوهیله دخدای دمغفرت اورحم دواړه دانسان دښی پایلی سبب ګرځی.

هروخت د مرګ یادونه ددې سبب کیږي چې دنیا او دهغې نعمتونه پرېږدي او د آخرت لپاره تشویق او ترغیب شي دابه یې دې ته وهڅوي چې د نیك عمل په کولو کې کوښښ وکړي او دمنځه تلونکې دنیا ناروا غوښتنو ته تکیه ونکړي.

۱ـ صحیح البخاری کتاب الرقاق باب القصد والمداومه علی العمل رقم [انظر: 1970 – مسلم: 782، 783 – فتح: 11/ 294][25] ۶۱۰۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

دبدی پایلی دسببونودترسره کولوڅخه ځان ساتل :

هر هغه شیان چی دبدی پایلی سبب وی له هغوڅخه ډېره اوپرهیزکول لکه په ګناهونو باندی اصرار او ټینګار کول ددنیا سره مینه لرل اویاهم په توبی کولوکی وروسته والی په خپل ګناه باندی نه پښیمانه کیدل اوبرسیره پردی په ګناهونو باندی فخرکول لکه چی دادځنی بدبختو انسانانو عمل اوتګلاره دی. داسی نورشیان چی دشریعت له لاری معلومیږی چی ګناه اومعصیت دی له هغوڅخه زان ژغورل دبنی پایلی سبب ګرځی انسان لپاره.

په ښکاره او پټه باندې د الله جل جلاله څخه وېرېدل :

او په هغه څه باندې منګولې لږول چې پیغمبر صلی الله علیه وسلم د الله جل جلاله له لوري مورږ ته راوړی دی همدا دکامیابی او خلاصون یوازینی لاره ده الله جل جلاله فرمایلي دي: { يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ} د آل عمران سورة102 آية .ژباړه: ای هغوکسانو چې ایمان موراوړی دی (ای مومنانو)ووېرېی له الله جل جلاله نه په حق وېرېدلو سره اومه مری مګرپه داسې حال کې چې تاسې مسلمانان (موحدان) یاست. او باید بنده د ګناهونو څخه ډېر کلک ووېرېږي ځکه لوی ګناهونه انسان هلاکوي د ټینګار او دوام په صورت سره واړه ګناهونه غټ ګرځي او کله چې واړه ګناهونه زیات شي او په څنګ کې یې توبه او له الله جل جلاله څخه بښنه نه وي نو دا په زړه باندې راچاپیره او دیوه داغ په بڼه واقع شي ، عن سهل بن سعدعن النبی صلی الله علیه وسلم : إِيَّاكُمْ وَمُحَقَّرَاتِ الذُّنُوبِ فَإِنَّمَا مَثَل مُحَقَّرَاتِ الذُّنُوبِ كمثل قوم نزلوا بطن واد فجاء ذا بعود وجاءَ ذَا بِعُودٍ حَتَّى حَمَلُوا مَا أَنْضَجُوا بِهِ خُبْزَهُمْ وَإِنَّ مُحَقَّرَاتِ الذُّنُوبِ مَتَى يُؤْخَذْ بِهَا صاحبها تهلكه .[26]

١ـ مسند احمد بن حنبل ج 5 ص 231 امام البانی ویلی دی : (صحیح) دی ، انظر حدیث نمبر: 2686 په صحیح الجامع کی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: د ګناهونو د لږ کېدلو څخه تاسو وېږوم او باید په کم نظر ورته ونه ګوری او بابیزه یې ونه شمیری ځکه ددې ساری

داسې دی لکه یو ټولی خلك چې یو خوړ ته کوزشی هریویولرګی راوړی اوپه پای کی تری لوی انبارجوړشی اوپه آسانی سره

خپله ډوډۍ پری پخه کړی په همداډول وړوګناهونوته بایدپه کمه سترګه ونه کتل شی ځکه که دکوونکی سره پری حساب

وکړی شی نوددی په وسیله به هلاک شی.

همیشه الله جل جلا له یادول:

چاچې هروخت الله جل جلا له یاد کړ په همدې یې خپل عمل پای ته ورساوه او د ژوند په وروستیو شیبو کې یې د ((لا اله

الا الله)) مبارکه کلیمه وویله د پیغمبر صلی الله علیه وسلم زیری یې په برخه شو چې فرمايي :« مَنْ كَانَ آخِرُكَلاَمِهِ لاَ إِلَهَ إِلاَّ

اللَّهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ»[27]

ژباړه: د چاچې د ژوند اخری شیبی د (لا اله الا الله) مبارکه کلیمه وی جنت ته به داخل شي. معاذ رضی الله عنه روایت

کړی هغه وویل له پیغمبر صلی الله علیه وسلم څخه دغوره عملونو په هکله پوښتنه وشوه پیغمبر صلی الله علیه وسلم

وفرمایل: " أحبُّ الأعْمالِ إِلَى الله أَن تَمُوتَ ولِسانُكَ رطب من ذكر الله ."[28] ژباړه : الله جل جلاله ته ترهرڅه غوره عمل

دادی چی ته په داسی حالت کی مړشی چی ژبه دی لنده وی په ذکر دالله جل جلاله .

د قبرونو زیارت کول له عبرت لپاره :

کله چی انسان دا ژوراو تورتم کورونه ويني او د مړو دغه پایلې (خاتمې) ته ځیر شي چې په تنګ قبر کې یې کېږدي او

دپاسه تیږې او خښتې پرې برابرې کړي او ښه ډېره خاوره پرې واچوي او بیا ژوندي خلك بیرته راوګرځي د مال په وېشلو یې

٢- رواه أبو داود (1616) وأحمد 5/ 233. والحاكم 1/ 351 وقال: هذا حديث صحيح الإسناد ولم يخرجاه ووافقه الذهبي، عن معاذ بن جبل – رضي الله عنه –. والحديث حسنه الألباني في "الإرواء" (687).

٣- امام البانی وائی : حسن دی ، حدیث نمبر: 165 په صحیح الجامع.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پیل وکړي او خاص ځیزونه یې هم وویشي او ښځه یې په نکاح کړي څه وخت وروسته یې بالکل هیرکړي سره ددې چې په ژوند کې ټول واك او اختیارددده سره وه. امربه یې منل کیدو او د ویلوبه یې چا مخالفت او نافرماني نه کوله، نوکله چې یو مسلمان هدیرې ته ورشي او پدې کې فکروکړي نو د پیغمبرصلی الله علیه وسلم پدې مبارك ارشاد به پوه شي او حکمت به یې ورته څرګند شي چې فرمایي:

"فَزُورُوا الْقُبُورَ؛ فَإِنَّهَا تُذَكِّرُ الْمَوْتَ. ".[29] ژباړه: زیارتونو ته ورشی ځکه دا انسان ته مرګ ور په یادوي.

دمړي پریمنځل اوپه جنازه کې ئې ګډون کول :

کله چې مړی مینځی او په جنازو کې یې ګډون کوئ، نو د لرګي په تخته هرې خواته د مړي را اړول دا پخپله لوی پند او نصیحت دی، ځکه که چیرې ژوندی وی نو د خپل توان په وسیله به یې هیچاته دا اجازه نه وه ورکړې چې دی بربنډکړي اوپه تخته یې واچوي یا ددې جرات وکړي او دده له اجازې پرته به څوك ور نږدې شوی هم نه وه. ښایي ډیر قوي او د لوی هیبت څښتن به و مګر د مرګ په وسیله داسې یو غلی او بې حرکته جسم ترې جوړ شو چې مینځونکي یې پخپله خوښه هر لوري ته اړوي او وینځي یې.کله به چې مکحول د مشقي رحمةالله علیه کومه جنازه ولیدله ویل به یې: راځی چې ځو، موړ روان یودا څومره لوي پند او نصیحت دی، او څومره لوی غفلت او بې پروایي ده، لومړنی شخص مړوي قبرته یې بیایي او وروستنی ناپوه او بې عقل ژوندی ورځنې هیڅ پند او نصیحت نه اخلي.حضرت عثمان رضی الله عنه به چې په کومه جنازه کې ګډون وکړاو په قبر به ودرید ډیر به یې ژړل، یو کس ورته وویل: کله چې جنت او دوزخ یاد شي ته نه ژاړې او چې په قبر ودریږې بیا ژاړې ؟ ده مبارك وفرمایل چې ما د پیغمر صلی الله علیه وسلم څخه اوریدلي دي چې ویل به یې: " إِنَّ الْقَبْرَ أَوَّلُ

۱ـ صحیح مسلم دحدیث نمبر ۹۷۴. د پیغمبرصلی الله علیه وسلم قول : اللهم اغفرلاهل بقیع الغرقد . -

(c) ketabton.com: The Digital Library

مَنَازِلِ الآخِرَةِ ، فَإِنْ نَجَا مِنْهُ ، فَمَا بَعْدَهُ أَيْسَرُ مِنْهُ ، وَإِنْ لَمْ يَنْجُ مِنْهُ ، فَمَا بَعْدَهُ أَشَدُّ مِنْهُ }[30]ژباړه: د آخرت د منزلونو څخه لومړی منزل قبر دی ځوك چي ددې له عذاب څخه وژغورل شي بيا وروستني منزلونه ډېر آسانه دي ، او ځوك چې ددې څخه ونه ژغورل شي او په كې ګير شي بيا راتلونكي منزلونه ډېر سخت دي.

نيكانو ته ورتلل او پوښتنه يې كول:

دنيكانو پوښتنه زړه بيداروي ، همت پيدا كوي، اراده او قصد ټينګوي، ځكه چې زيارت كوونكي (پوښتونكي) خلك نيك او متقي كسان ويني چې د الله جل جلا له په بندګی او عبادت كې هڅه او هاند كوي يو له بل څخه مخكې كيږي او مسابقه كوي، مقصد يې يوازې د الله جل جلا له رضا، او د جنت ګټل او لاس ته راوړل وي،

او په نفسياتي غوښتنو كې يې له ډوبيدلو څخه ځانونه ګوښه كړي او مخونه يې ترې ګرځولي دي او په دنيايي كارونو ځانونه ډېرنه مصروفوي ځكه چې دا پدې نيكه او لويه لاره باندې د تللو مخنيوی كوي. الله جل جلا له خپل پيغمبر صلی الله عليه وسلم ته لارښوونه كړېده چې ددې خلكو سره يو ځای پاتې شي { وَاصْبِرْ نَفْسَكَ مَعَ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْغَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ وَلَا تَعْدُ عَيْنَاكَ عَنْهُمْ تُرِيدُ زِينَةَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَلَا تُطِعْ مَنْ أَغْفَلْنَا قَلْبَهُ عَنْ ذِكْرِنَا وَاتَّبَعَ هَوَاهُ وَكَانَ أَمْرُهُ فُرُطًا} د كهف سورة 28 آيت .

ژباړه: او بند (ټينګ) كړه نفس خپل له هغو كسانو سره چی بولی (عبادت كوی) د رب خپل په سبا (د ورځې په لومړنی برخه كې) او بيګاه (د ورځې په وروستی برخه كې يعنی تل) غواړي دوی ذات (رضاء) د الله.

1- مسند احمد بن حنبل ج ۱ ص ۶۳ سنن ترمذی دحديث نمبر ۲۳۰. امام الباني ويلی دی (حسن) دی د حديث نمبر: 1684 په صحيح الجامع كی روايت كړی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

حسن بصري رحمةالله علیه ته چا وویل ای ابو سعیده: مور ته لاروښایه ایا دهغو خلکو سره کښېنو چې مور ترديې پورې وېروي چې نږدې زړونه مو له وېرې څخه وخيژي، حسن بصري ورته وويل: که چيرې دداسې خلکو سره کښينې چې تا وېروي ترڅو چې ډاډ(دزړه آرام) او اطمئنان درته ورسيږي ډېر غوره دی د هغو کسانو له ملګرتیا څخه چې تاته اطمئنان درکوي ترڅو چې د ډار او وېرې سره مخامخ شې.

دوهم فصل بده پایله اودهغه نښې

بده پایله داده چی یوانسان پداسی حالت کی مړشی چی دالله جل جلاله څخه ئی مخ ګرځولی وی ، دالله جل جلاله احکام ئی په ځان نه وی منلی ، خپلو ګناهونوته ئی دوام ورکړی وی نو بی له شکه دغه انجام ډیربد او دتشویش وړ دی ، چی نیکان خلک ډیر زیات تری ویریږی او الله جل جلاله ته زیاتی دعاګانی او تضرع کوی ترڅو د داسی انجام څخه بچ شی .دمرګ په وخت کی په ځینو خلکو داسی نښی ظاهریږی چی په بدی پایلی دلالت کوی الله جل جلاله مودتری وساتی ، د مثال په ډول لکه د شهادت دکلیمی ویلو څخه مخ ګرځول ، یا دمرګ په وخت کی ځینی بد او محرم الفاظ ویل دلته باید ځینی مثالونه دوضاحت لپاره وړاندی شی اوهغه داچی : یوکس ته دمرګ په وخت کی وویل شول چی لااله الاالله کلیمه ووایه هغه شخص وویل چی ماته به څه ګټه ورسوی ځکه ما هیڅ لمونځ ندی کړی .همدارنګه امام ابن رجب رحمه الله په خپل کتاب جامع العلوم والحکم کی دامام عبدالعزیز بن ابی رواد رحمه الله له قوله لیکی : هغه وایی : زه یوکس ته راغلم چی دمرګ په بستر پروت وه د لااله الاالله کلیمی تلقین ئی ورکاوه هغه شخص وویل : هغه په دغو ویلو کافر دی او په همدی حالت مړشو .اوهمدارنګه وایی چی مائی په هکله پوښتنه وکړه راته وویل شوه چی هغه شخص به شراب څښل ،

(c) ketabton.com: The Digital Library

عبدالعزیزرحمه الله به ویل : دګناهونوڅخه وویریږی ځکه داهغه څه دی چی زه ئی غورځولی یم . بده پایله دوه مرتبی لری الله جل جلاله مود تری وساتی. یوداچی دروح دقبض کیدو په وخت کی په زړه باندی یوحالت راشی چی دا دشک ، انکارله سببه راځی نو روح په همدی حالت کی قبض کیږی او دا دده او الله جل جلاله ترمنځ دپردی په ډول واقع کیږی او دغه حالت دبنده دائمی لری والی دالله جل جلاله درحمت څخه اود همیشه نی عذاب لامل ګرځی .دوهمه مرتبه دبدی پایلی تراولنی څخه لږ کمه ده اوهغه داچی دمرګ په وخت کی دانسان په زړه باندی د دنیائی کارونویا کوم ناروا غوښتنی څخه کوم څه وربادنی غالبیږی او داشی ئی په زړه کی شکل اخلی او انسان په همدی حالت د دنیا څخه رحلت کوی ، که دغه شخص سودی کارونه کوی په همدی سره مری ، اوکه رشوت اخلی په همداسی حالت مرکیږی ،

که مخدره توکی کاروی په همداسی حالت سره مړکیږی ، اوکه په خلکو باندی ظلم کوی په همداسی حالت کی به مړکیږی ، او که ناروا لوڅو عکسونوته ګوری په همداسی حالت کی مړکیږی اوداسی نورګناهونه ...... یعنی په هغه شکل به مړکیږی چی کومه ګناه ئی په دنیاکی خوښوه ، دهمدی ګناهونوعذاب به ورته رسیږی چی اصل توحید ورسره وی .پدی سره معلومیږی چی دبدی پایلی لاملونه ځینی په تولیز ډول ذکرشول باید ځان تری وساتل شی اودزیات خطرناک څخه پیل بیاهمداسی شکته خواته وراندی کیږی : چی ترټولو اوچت اوډیر خطرناک سبب ئی دعقیدی فساد دی که دچا عقیده خرابه اوفاسده شی نو باید دالله جل جلاله څخه مرسته او په دین باندی دثابت پاتی کیدو دعا وغواړی ځکه چی دچا عقیده سمه نه وی دهغه شخص هیڅ عمل دقبول وړندی که هرڅو یو څوک کوښښ وکړی ځکه چی دعمل دقبلیدو لپاره دوه اساسی شرطونه دی یو :۱- دشرعیت سره مطابقت.۲- دپیغمبر صلی الله علیه وسلم متابعت.نوکه یوشرط هم موجود نشی نودانسان عمل نه قبلیږی .ئی دعمل له لوری ککړوی ، دګناهونوپه کولوکی جرأت ولری اودکوم فکر او سوچ

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرته ئی په کولو اقدام کوی ، ښائی دغه شخص پدی حالت اخته چی مرگ پری راشی او دتوبی پرته د دنیا څخه لاړشی .نو عاقل انسان ته ضروردی چی ډیر زیات دغه ټکی ته متوجه شی ترڅو ئی زړه دهغه محرم او ناروا څه نه را بیل کړی چی ورپوری تړلی وی ، او خپل زړه ، ژبه اواندامونه دالله جل جلاله طاعت او ذکر باندی مشغول او مصروف وساتی او په هر ځای اوهر وخت کی باید دالله جل جلاله دعبادت څخه لری نشی ، نودهمدی ښی پایلی دترلاسه کولو په خاطر ددی حساسی لحظی نه په گټی پورته کولو هڅه وکړی چی د دائمی شقاوت او بدبختی څخه وژغورل شی .

پخواني نیکان به د بدی پایلې (خاتمې) څخه ډېروېرېدل:

سهل تستری رحمةالله علیه وايي: د بدې پايلې څخه د صديقينو (رېښتينو مسلمانانو) وېره په هر خوځښت او حرکت کې وي او الله جل جلاله ددوی په هکله فرمايلي دي:{ وَقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ"زړونه یې د الله جل جلاله له عذابه وېرېدونکي وي.

او بايد په هره لحظه او وخت کې د بنده سره دبدې پايلې (خاتمې) سره د مخ کيدلو وېره وي ځکه چې وېره د عمل او کار لامل کيږي بيشکه پيغمبر صلی الله عليه وسلم فرمايلي دي: "قَالَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم : مَنْ خَافَ أَدْلَجَ ، وَمَنْ أَدْلَجَ بَلَغَ الْمَنْزِلَ أَلاَ إِنَّ سِلْعَةَ اللهِ غَالِيَةٌ أَلاَ إِنَّ سِلْعَةَ اللهِ الْجَنَّةُ"[31]ژباړه: څوك چې ددښمن د حملې او يرغل څخه وېرېږي نو دشپې خپل ځان محفوظ ځای ته رسوي او چاچې دا كاروكړ خپل هدف ته ورسيد، پدې خبر اوسئ چې د الله جل جلاله توښه او متاع د جنت نعمتونه دي، ډېر اوچت او د قدر وړدي او پدې خبردار اوسی؟ چې دجنت قيمت نېك عملونه دي:

امام طيبي رحمةالله عليه وايي: دا مثال د آخرت تلونكي ته دی چې شيطان يې په لاره ولاړدی او نفس ، دروغجنې هيلې يې مرستندويه دي څوك چې بيداروي او نيت يې په عمل كې خالص وي د شيطان له چل څخه به په امن وي)).(ژباړن).مگر

[31] ۱ـ صحيح مسلم كتاب الجنة حديث نمبر 2877

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې انسان مرگ ته نژدې شي نو دا مناسبه او غوره خبره ده چې باید دهیلې او امید لوري يې غالب شي او الله جل جلا له ته د ورتلو شوق او رغبت يې زيات شي په يقيني توگه هغه څوك چې الله جل جلا له ته د ورتلو شوق او رغبت لري الله جل جلا له هم دهغه ورتلل خوښوي پيغمبر صلی الله علیه وسلم فرمايلي دي: « لاَ يَمُوتَنَّ أَحَدُكُمْ إِلاَّ وَهُوَ يُحْسِنُ الظَّنَّ بِاللَّهِ عَزَّوَجَلَّ »[32].امام خطابی وایی: دحسن ظن څخه مطلب نیک عمل دی . ژباړه: ستاسو څخه دې هیڅوك نه مړكيږي مګرپداسې حال کې دې مړشي چې په الله جل جلا له باندې د رحمت او مغفرت کولو هیله او نیك گمان ولري.

ډېرو جاهلو او ناپوهو مسلمانانو د الله جل جلا له په زيات رحمت او بښنې تكيه كړی او په زياتو گناهونو کې ننوتلی دبديو څخه نه منع كيږی او د كوم وخت څخه چې د الله جل جلا له په مغفرت ،عفوی او ډېر رحمت پوه شوي دي دا ددې لوی لامل شوئ چې نور يې هم دگناهونو په دوام ځانونه هلاكت ته رسولی ، دا ډيره څرگنده غلطی او لویه خطا ده او هغه يې ځایه استدلال دی چې انسان د هلاكت كندې ته رسوي الله جل جلا له بښونكی او مهربان ذات دی ،

ولی همدا رنگه سخت عذاب وركوونكی هم دی لكه څنگه يې چې دخپل سپيڅلي كتاب قران كريم په ډېرو ځایونو کې په څرگندو ټكو بيان كړيدی او فرمايي: {نَبِّئْ عِبَادِي أَنِّي أَنَا الْغَفُورُ الرَّحِيمُ (49) وَأَنَّ عَذَابِي هُوَ الْعَذَابُ الْأَلِيمُ }.د الحجر سورة 49_ 50 آياتونه .

ژباړه: خبر كړه (ای محمده) بندگان زما (پدې) چې بيشكه زه همدا زه ښه بښونكی (د گناهونو) اود ډېر رحم والا يم (د اجر او ثواب په انعام سره). (او بل پدې) چې بيشكه عذاب زما (هم) همدغه عذاب ډېر درد ناك دی.په بل ځای کې الله جل جلا له فرمايي : {حم (1) تَنْزِيلُ الْكِتَابِ مِنَ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ (2) غَافِرِ الذَّنْبِ وَقَابِلِ التَّوْبِ شَدِيدِ الْعِقَابِ} د غافر سورت (1-3) آياتونه.

---

(2) مسند احمد ، الاتحاف الجلی نمبر ۱۴۸۷ اومسلم کتاب الجنه نمبر ۲۸۷۷ او ابوداؤد الجنائزنمبر ۳۱۱۳

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه: نازلیدل ددې کتاب (قرآن) له (جانبه) د الله جل جلا له دی چې (دې) ښه غالب قوي (په انفاذ د احکامو) ښه عالـم دی (پر هر څیز) ښـونکی د ګناهـونو دی (ګناه کونکوته)اوقبلوونکی د توبې دی (توبه کوونکو لره).معروف کرخي رحمةالله علیه وايي:د هغه ذات څخه درحمت هیله او امید چې ته يې نافرماني کوې عار او حماقت دی.

ځینوعلمانو ویلي دي : چاچې په دنیا کې ددری درهمو(روپیو) په غلا سره یوغـړی درځینې پرېکړددې خبرې څخه هم مه بې پرواکیږه چې په آخرت کښی به سزا هم په همدی ډول وي، نو د یو مسلمان دپاره دا لازم دي او بایدډېر کوښښ، هڅـه او هاند وکړي چې دخلکو د قرضونو(پورونو) او نورو حقوقو څخه ځان خلاص کړي او دا یقیني خبره ده چې څوك دخپل مسلمان ورور سره کوم څیزلري ضرور به يې د قیامت په ورځ ترې غواړي،

که قرضدار نیکي ولري ترې اخستل کیږي به ،او که نه د حقدار بدي او ګناهونه به پرې وراچول شي، بیشکه پیغمبر صلی الله علیه وسلم خبر ورکړی او فرمایلي يې دي:چې د مؤمن ساه او نفس به د هغه په پور (قرض) پورې تر هغه وخته بندوي تر څو يې پور(قرض) ادا کړی شي.

دبدی پایلی اسباب:

1- وروسته والی په توبه کی :

یوازی الله جل جلا له ته له ټولو ګناهونو څخه توبه ایستل په هر بالغ انسان په هره لحظه او وخت کې واجب ده چې دالله جل جلا له دا فرمان هم پدې دلالت کوي : { وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهَ الْمُؤْمِنُونَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ } د نور سورت(۳۱)آیت.

ژباړه: او توبه وباسی تاسې الله جل جلا له ته ټول ای مؤمنانو دپاره ددې چې خلاصی ومومی (په دنیا او اخرت کښی).پیغمبر صلی الله علیه وسلم سره ددې چې ټول مخکیني او وروستني ګناهونه او خطاګانې ورته ښـل شوې وی بیایي

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم الله جل جلا له ته په ورځ کې سل ځله توبه ایستله.پیغمبر صلی الله علیه وسلم فرمایي: { «یا أیها الناس توبوا إلى الله

فإني أتوب إليه في اليوم مائة مرة»[33]

ژباړه: ای خلکو الله جل جلا له ته توبه وباسی ځکه چې زه په ورځ کې سل ځله الله جل جلا له ته توبه وباسم. په یقیني

توګه پیغمبر صلی الله علیه وسلم په بل ځای کښی په څرګند ډول بیان کړی دی :« التَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ كَمَنْ لاَ ذَنْبَ لَهُ »[34].

ژباړه: هغه څوك چې د ګناه څخه توبه وباسي داسې دی لکه هیڅ ګناه یې چې نه وي کړې دخلکو په اړوند د ابلیس دهغه

بریالیو مکرونو څخه یو هم دتوبې وروسته والی دی چې وایي خیر دی توبه به وباسم او ګناه کوونکي ته دا په زړه کې

ورواچوي چې وخت ډیر دی د توبې د ایستلو په اړه دومره تیزي مه کوه اوکه اوس توبه وباسی بیابه ګناه ته بیرته راوګرځې او

بیا د دتوبې دقبلیدو امکان نشته نو پدې صورت کې به دوزخي شې او اور ته به ننوزې، او یا دا په زړه کې ورواچوي کله چې

پنځوسو یا شپیتو کلونو ته ورسیږې بیا به خالصه او سوچه توبه وباسې ،

همیشه به په جومات کښی وې او ډیر نیك عملونه به وکړي ، اوس ځوان یې او دعمر غوټی دې لا تراوسه نده غوړیدلې ،

ډیر وخت باید په مزو او خوندونو کې تیر کړې، دالله جل جلا له په طاعت او عبادت باندې د لا داوس څخه ځان مه په

تکلیفوه او داسې نور.

ځینی خلک وائی چی کله مړی وخاندی (تبسم) داهم د ښی پایلی دنښو څخه ګڼل کیږی خو شیخ منجد الصالح پخپله

ویب پانه کی لیکی : کوم څه چی موږته معلوم دی کوم داسی صحیح او واضح شرعی دینی نص نشته چی دمرګ په وخت کی

تبسم دښی پایلی د نښو څخه ده مګر د ګڼو نصوصو څخه داسی معلومیږی چی که مړی نیک بخت او نیک عمله وی نو کله

---

33 ۱-ابن حجر عسقلانی، فتح الباری ج 11 ص 104

۲- صحیح مسلم حدیث نمبر 2702

(c) ketabton.com: The Digital Library

چی درحمت ملائیکی ووینی چی سپین مخونه اوورسره د جنت خوشبویه کفنونه موجود وی ، بیا کله چی ملک الموت ورته راشی دسرسره ئی کینی اوورته وبه وائی چی :

ای مطمئینه نفسه دالله جل جلاله مغفرت رضامندی ته لاړشه . دغه حدیث شریف امام احمد رحمه الله دحضرت براء رضی الله عنه په روایت سره راوړی دی: نوکله مړی ددی له امله تبسم کوی لکه دغه حدیث شریف چی دلالت پری کوی رواه أحمد عن طلحة بن عبيد الله عندما زاره عمر وهو ثقيل وفيه: إني سمعت من رسول الله صلى الله عليه وسلم حديثاً ما منعني أن أسأل عنه إلا القدرة عليه حتى مات، سمعته يقول: إني لأعلم كلمة لا يقولها عبد عند موته إلا أشرق لها لونه ونفس الله عنه كربته، قال: فقال عمر: إني لأعلم ما هي، قال: وما هي؟ قال: تعلم كلمة أعظم من كلمة أمر بها عمه عند الموت: لا إله إلا الله ؟ قال طلحة: صدقت هي والله. ومحل الشاهد من الحديث قوله: أشرق لها لونه. ولكن هذا مع النطق بالشهادة[35]

.ژباړه : امام احمد رحمه الله دحضرت طلحه بن عبیدالله رضی الله عنه څخه روایت کړی چی حضرت عمررضی الله عنه ورته راغی اوحضرت طلحه سخت مریض وه نوپدی حدیث دی چی : ما دپیغمبر صلی الله علیه وسلم څخه یوحدیث اوریدلی دی مانه منع کوی چی په اړه ئی پوښتنه وکړم مګرزما توانائی تردی چی مړشو ، مااوریدلی دی چی ویل ئی :

ما ته یوه کلیمه معلومه ده چی یو شخص ئی دمرګ په وخت کی ووائی رنګ ئی تازه ، اوتکلیف ئی تری لری شی . وائی ، نوعمررضی الله عنه وویل :

١ـ امام احمد په مسند أبی محمد طلحه بن عبيد الله په (نمبر 1384) روایت کړی ، امام البانی وائی : سند ئی صحیح دی، اوابن حبان په همدی ډول سره روایت کړی ، امام حاکم په (1 / 350، 351) والزيادة له، او ویلی ئی دی " صحيح على شرطهما " ووافقه الذهبي. احکام الجنائز ص ۳۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه ښه پوهیږم چی هغه کومه کلیمه ده . حضرت طلحه وویل : هغه کومه ده ؟ عمررضی الله عنه وویل : ته پوهیږی کومه کلیمه به اوچته دهغی کلیمی څخه وی چی خبل تره (کاکا) ته ئی دهغی دویلو امرکړی وه هغه : لااله الاالله کلیمه ده ،

حضرت طلحه رضی الله عنه وویل : رښتیا د وویل همدغه ده په الله قسم .

دحدیث شریف څخه شاهد دمحل دادی چی . أشرق لها لونه . یعنی دمخ رنګ ئی روښانه شو ، مګرددی سره چی دشهادت کلیمه به هم وائی . دا هغه شیطاني چلونه اوفریبونه دي چې د توبې په وروسته والي کې یې شیطان په کاراچوي:

2 : دسوف لفظ :

ځینو پخوانیو نیکانو ویلي دي: تاسو د ((سوف)) د لفظ څخه وېروم (او دا دوروسته والی په معنی دی) ځکه چی دا د شیطان لوی لښکردی،

د قاطع مؤمن ساری (مثال) دا دی چې د هرې ګناه څخه الله جل جلا له ته توبه وباسي ځکه چې دبدی پایلې (خاتمې) څخه وېرېږی او د الله جل جلا له سره مینه لري.او هغه ګناه کوونکی چې وایي خیر دی توبه به وباسم او خپله توبه وروسته کوي د هغو خلکو په شان دي چې دخپل سفردپاره کلي ته ننوزي. هغه څوك چې خپل کارونه ښه برابروي د خپل سفرټول ضرورتونه او اړتیاوې ترسره کړي او دتګ دپاره تیارناست وي، ګناه کوونکی او سست انسان هره ورځ وایي: سبا ته به ځان تیارکړم په همدې کې شپې سبا کوي ترڅو چې دکاروان مشر اعلان وکړي او ده هیڅ یو ضرورت هم نه وي پوره کړی په دنیا کې ځینې خلك همدا مثال لري.هغه مؤمن مسلمان چې د ځان غم یې خوړلی وي نیك عملونه یې کړي وي او د بدیو څخه یې ځان ژغورلی وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې مرګ ورته راشي پښیماني نه کوي مګر ګناه کوونکی مسلمان چې په خپل ځان یې ظلم کړی وي د الله جل جلا له حق یې نه وي پرځای کړی او د خلکو حقوق یې خوړلي وي وروسته د مرګ څخه به وایي: ای ربه ما بیرته دنیا ته ولیږه ښایي نیك عمل وکړم او ستا د عذاب څخه دخلاصون لاروموم .

۳: د ګناه سره مینه او په هغې ځان عادت کول:

کله چې انسان کومه ګناه خوښه کړي او مینه ورسره پیدا کړي او دهغې نه توبه ونکړي شیطان د هغه په زړه د ګناه په وسیله منګولې لګوي د ژوند په وروستیو لحظو او شیبو(دساپه وتلو) کې هم د انسان په عقیده خپل حاکمیت ټینګوي تردې چې خپلوان یې د لااله الا الله کلیمه ور په یادوي او تلقین ورکوي چې له دنیا څخه د تلو وروستۍ خبره یې د توحید مبارکه کلیمه شي مګر ګناه یې په عقل اوعقیده غالبه کیږي او داسې اغیزه پرې کوي ، پداسې څیزاخته کیږي چې هیڅ ګته نلري، چې ځینې یې د بیلګې په توګه وړاندې کوو:

یو سړی په بازارکې د لا ل و، کله چې مرګ ورته راغی اولاد یې د کلیمې ویلو تلقین ورکاوه او ورته ویل یې لااله الا الله ووایه نو ده به ویل: څلور نیمې ، څلورنیمې(یعنې خپلې روپۍ به یې حسابولې).

یو بل سړي ته چا وویل: لا اله الا الله ووایه هغه خپله معشوقه یادوله او خپل بد اعمال به یې تکرارول.

یوه بل سړي ته وویل شو چې: لا اله الاَّ الله ووایه نو هغه د سندرو په ویلو پیل وکړ دا کیسې په جواب کافي 96مخ کې وګورئ .

او ځینې داسې هم وي چې مرګ ورته راشي او دی په ګناه کې ډوب وي نو الله جل جلا له ته به هم په همداسې وخت او حال کې ورشي چې ددې په وسیله به الله جل جلا له پرې په قهر کیږي په یقیني توګه پیغمبر صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي:

(c) ketabton.com: The Digital Library

"مَنْ مَاتَ عَلَى شَيْءٍ بَعَثَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ.[36]" ژباړه: څوک چې په کوم حالت مړشي الله جل جلاله به يې پداسې ډول بيرته ژوندی کړي چې د همغه کارپه کولو به بوخت وي. دا حديث حاکم روايت کړی د مسلم په شرط يې صحيح بللی دی اوذهبی هم ورسره موافق دی مستدرك .

- اوږدې هيلې:

دا ډېرو خلکو دبدبختی لوی لامل دی کله يې چې شيطان دوکه کوي خيالي تصويرورته انځوروي او ورته وايي په مخکښې اوږد عمراو ډېرکلونه لرې پدې کې به خپل اوچت ارمانونه پوره کړې.

نو ناپوه انسان ددې کلونو سره دمخامخ کيدو او دارمانونو د لاس ته راوړلو دپاره د هرڅه که رواوي يا ناروا پوخ هوډ کوي،آخرت هيروي مرګ نه يادوي او که کـومه ورځ د مرګ سوچ او فکرورشي نو ددې ياد څخه ځان ډېر په تنګ، خفه، اوستړی حس کوي ځکه چې د رفاهيت دښه ژوند مزې او خوندونه يې خرابيږي او پيغمبرصلی الله عليه وسلم ددې څخه ډېرسخت وېرولي يو او فرمايلي يې دي:" وَعَنْ «علي» رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ رَفَعَهُ: «إِنَّ أَشَدَّ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمْ خَصْلَتَانِ: اتِّبَاعُ الْهَوَى وَطُولُ الْأَمَلِ، فَأَمَّا اتِّبَاعُ الْهَوَى فَإِنَّهُ يَصُدُّ عَنِ الْحَقِّ، وَأَمَّا طُولُ الْأَمَلِ فَإِنَّهُ الْحُبُّ لِلدُّنْيَا»[37]

ژباړه: د دوه خويونو د کولو څخه موزيات وېروم يو د نفس دغوښتنو تابعـداري او پيروي او بل اوږدې هيلې او اميدونه دي ځکه چې دنفس پيروي انسان د حق منلو څخه منع کوي او اوږدې هيلې لرل ددنيا سره مينه لرل دي او په زړه کې ځای ورکول دي.

١ـ امام حاکم په ۴/ ۳۱۳په ۷۹۴۳ روايت کړی اودامام مسلم په شرط ئی صحيح کړی اوامام ذهبی ورسره موافق دی على شرط مسلم ووافقه الذهبي. امام ألباني په "سلسلة الأحاديث الصحيحة" (283) 1 / 510،صحيح کـړی دی . -

١ـ احياء علوم الدين 354/4 مخ کی ددی حديث په تخريج کی ليکی : ابن ابی دنيا په ضعيف سند سره روايت کړی دی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې انسان دنیاد آخرت څخه زیاته خوښه کړي او ښه يي وبولي نود هغې په ښايست ، ښکلا او خوندونو کې داسې مصروف شي چې په جنت کې د هغه کور دجوړښت چې الله جل جلا له صديقينو، شهيدانو او نيکانو سره ورته خوښ کړئ وي مخ وګرځوي پداسې حال کې چی پدې کسانو الله جل جلا له څومره لويه پيرزوينه او احسان کړی او څومره ښه ده دداسې خلکو ملګرتيا، چې الله جل جلا له د چا په برخه کړې وي.

له دنيا څخه د هيلو د پرېکولو اثر پدې ډول ځرګندېږي چې انسان نيک عملونه په تيزی سره تر سره کړي او د عمر هره لحظه او شيبه غنيمت وګڼي ځکه چې ساه ګانې په شماردي اوورځې ټاکلې شويدي او هغه څه چې تير شول بيرته نه راګرځي او په لارکې ډېر خنډونه لوړې ژورې شته، پيغمبر صلی الله عليه وسلم په خپل مبارک ارشاد سره داسې را ښوولي دي. « بَادِرُوا بِالأَعْمَالِ سَبْعًا هَلْ تَنْظُرُونَ إِلاَّ فَقْرًا مُنْسِيًا أَوْ غِنًى مُطْغِيًا أَوْ مَرَضًا مُفْسِدًا أَوْ هَرَمًا مُفَنِّدًا أَوْ مَوْتًا مُجْهِزًا أَوِ الدَّجَّالَ فَشَرُّ غَائِبٍ يُنْتَظَرُ أَوِ السَّاعَةَ فَالسَّاعَةُ أَدْهَى وَأَمَرُّ»[38].

ژباړه: اووه کارونه په تيزئ او چالاکی تر سره کړئ او د فتنو د راتلو څخه مخکې بايد نېک عملونه وکړئ او هغې ته پام وکړئ او ددې څخه پخوا چې په تاسو داسې فقر او مسکيني راشي چې د عبادت او اطاعت په کولو کې خنډ شي ،او يا داسې ډېر مال پيدا کړئ چې ستاسې د سرکشی سبب وګرځي ،او عبادت پرې هيرکړي او يا داسې سخت مرض سره مخامخ شئ چې دبدن توان مو له منځه يوسي او بيا عبادت نشی کولائ او يا داسې بوډاتوب ته ورسيږئ چې خبرې مو په واک کې نه وي او يا داسې مـرګ درته ورسيږي چې د توبې او يا وصيت وخت په لاس درنشي او يا ددجال ترراتلـو پورې انتظارکوئ چې وخت ډېردی او ښه عمل به وکړو څوک چې ددجال راتلو ته ګوری نو دجال ډېر بد او بې خيره ځيژدی ،او يا داچې دقيامت

١- داحديث ترمذي په 2306 نمبرکتاب زهد کی روايت کړی او ويلی دی حسن اوغريب دی ، شيخ البانی وائی : ضعيف دی **سلسلة الأحاديث الضعيفة 1666 " ضعيف الجامع الصغير2315 ")**

(c) ketabton.com: The Digital Library

راتلو ته ګورئ نو قیامت هم ډېر سخت او ډېر تریخ دی، په انسان باندې چې په دنیا کې څومره ستونزې تیرې شوې وي دهغو ټولو څخه ډېر ستونزمن دی د حدیث مطلب دادی چې انسان باید ددغو ځیزونو د راتلو او واقع کیدو څخه وړاندې نیك عمل وکړي. عبد الله بن عمر رضی الله عنهماوویل؛ پیغمبر صلی الله علیه وسلم زما په اوږه لاس کیښود او وېې فرمایل:" كُنْ فِي الدُّنْيَا كَأَنَّكَ غَرِيبٌ ، أَوْ عَابِرُ سَبِيلٍ"[39] ژباړه: ای عبد الله په دنیا کې داسې اوسیږه لکه یو پردی اود لیرې وطن اوسیدونکی. په نابلد ځای کې او یا په لاره تیرېدونکی مسافر.عبد الله بن عمر رضی الله عنهمابه ویل: کله چې شپه درباندې راغله بیا د سباه انتظار مه کوه او که درباندې ورځ شوه بیا د بیګاه په انتظار مه اوسه په روغوالي کې دومره څه برابر کړه چې په مرض کې درپه کارشي او په ژوند کې دومره څه تیارکړه چې په مرګ اوآخرت کې د مشکل پرې حل شي.

پیغمبر صلی الله علیه وسلم مؤمنان له اوږدو هیلو څخه منع کوي :پیغمبر صلی الله علیه وسلم مؤمنانو ته ددې ښوونه کړې ده، د ډیرو اوږدو هیلولرلو څخه یې لرې او ددنیا په اصل او حقیقت یې پوه کړي :

داوږدو هیلو په هکله دعلي رضی الله عنه وینا:

حضرت علي رضی الله عنه ددوه ځیزونو څخه ډېر وېرېده یوه، اوږده هیله او امید بل د نفس متابعت او پیروي ده .ده مبارك وویل:" فَاَماَ طُولُ اْلأَمَلِ فَيُنْسِي الآخرةَ وأمَا إِتباعِ الهَوى فَيَصُدُ عَنِ الْحَقِ وَكَان يقول: ألا و إِنَّ الدنيا قَد وَلَتْ مُدْبَرَةَ وَالأَخرة قَدْ أَسْرَعَتْ مقبلةُ وَلِكُلٍ وَاحِدَةَ مِنْهَا بَنُونَ فَكُونوا مِنْ أَبْنَاءَ الآخِرَةِ وَلاَ تَكُونُوا مِنْ أَبْنَاءِ الدُنْيَا فَاِنْ اَلْيَومْ عَمَلُ وَلا حِسْابُ وَغداً حِسْاب ولا عَمَلَ"[40]ژباړه: هغه اوږده هیله اخرت هیروي او د نفس پیروي انسان د حق څخه منع کوي او

۲ـ فتح البارى ۱۱/ ۲۳۷د حدیث نمبر ۴۶۱۶

صحیح مسلم کتاب الجنه نمبردحدیث [40]۲۸۷۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

بندوي يې، او ده مبارك به ويل: پدې پوه شئ چې دنيا شاته لاړه او اخرت په ډېرې تيزۍ سره مخ ته راځي او د هريوه لپاره بلـونکي او خوښـوونکي دي نو تاسـو د اخرت غوښـتـونکي او خوښوونکي شئ او د دنيا خوښـوونکې مه کيږئ ځکه چې نن ورځ عمل شته حساب نشته او سبا حساب شته عمل نشته .

په اسلام کې ناڅاپي مرګ بد ګڼل شوی دی ځکه چی انسان ته فـرصت په لاس نه ورځي او نه د توبې او ښه عمل زمينه ورته برابرېږي ښايي د ګناه په حالت کې وي او پايله يې بده شي.

۴: پخپله ځان وژل:

کوم مسلمان ته چې غم او مصيبت ورسيد صبر يې پرې وکړ او د الله جل جلا له څخه يې اجروغوښت نو الله جل جلا له به اجرورکړي او که چيغې يې وهلې ناخوښي يې ښرګندوله ځان يې خفه او په تنګ باله، ښه او غوره لاريې له مشکلاتو او مرضونو څخه همدا ځان وژنه بلله، نو په يقيني توګه ګناه يې غوره کړه او د الله جل جلا له قهر او غوسې ته يې په تلوار مخه کړه، امام بخاري رحمةالله عليه د حضـرت ابو هريره رضی الله عنه څخه روايت کړی دی چې پيغمبر صلـی الله عليه وسلم وفـرمايل: " الَّـذِى يَخْنُقُ نَفْسَهُ ، يَخْنُقُهَا فِـى النَّارِ ، وَالَّذِى يَطْعُنُهَا ، يَطْعُنُهَا فِـى النَّارِ "[41] . ژباړه: څوك چې خپل ځان په زندی کولو ووژني په دوزخ کې به هم په همـدې عمل باندې بوخت وي او څوك چې خپل ځان د وسلې په سبب ووژني دجهنم په اور کې به هم په همدې کړنه لګياوي او خپل ځان به ولي او ووهي به يې.امام بخاري او امام مسلم رحمةالله عليهما دواړو له حضرت ابو هريره رضی الله عنه څخه روايت کړيدی چې هغه وفرمايل: " شهد رجل مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَيْبَرَ فَقَالَ رسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِرَجُلٍ مِمَّنْ مَعَهُ يَدَّعِي الْإِسْلَامَ هَذَا مِنْ أَهْـلِ النَّارِ فَلَمَّا حَضَرَ الْقِتَالُ قَاتَلَ الرَّجُلُ مِنْ أَشَـدِّ الْقِتَالِ وَكَثُرَتْ بِهِ الْجِرَاحُ فَأَثْبَتَتْهُ فَجَاءَ رَجُلٌ مِنْ أَصْحَابِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ يَا رَسُولَ

---

[41] ابن حجر فتح الباری ج 11 ص 507.

(c) ketabton.com: The Digital Library

اللهِ أَرَأَيْتَ الرَّجُلَ الَّذِي تَحَدَّثْتَ أَنَّهُ مِنْ أَهْلِ النَّارِقَدْ قَاتَلَ فِي سَبِيلِ اللهِ مِنْ أَشَدِّ الْقِتَالِ فَكَثُرَتْ بِهِ الْجِرَاحُ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَا إِنَّهُ مِنْ أَهْلِ النَّارِفَكَادَ بَعْضُ الْمُسْلِمِينَ يَرْتَابُ فَبَيْنَمَا هُوَ عَلَى ذَلِكَ إِذْ وَجَدَ الرَّجُلُ أَلَمَ الْجِرَاحِ فَأَهْوَى بِيَدِهِ إِلَى كِنَانَتِهِ فَانْتَزَعَ مِنْهَا سَهْمًا فَانْتَحَرَبِهَا فَاشْتَدَّ رِجَالٌ مِنَ الْمُسْلِمِينَ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالُوا يَا رَسُولَ اللهِ صَدَّقَ اللهُ حَدِيثَكَ قَدِ انْتَحَرَ فُلَانٌ فَقَتَلَ نَفْسَهُ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَا بِلَالُ قُمْ فَأَذِّنْ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلَّا مُؤْمِنٌ وَإِنَّ اللهَ لَيُؤَيِّدُ هَذَا الدِّينَ بِالرَّجُلِ الْفَاجِرِ"[42] ژباړه: يو سړي د پيغمبر صلى الله عليه وسلم سره د خيبر په غزا کې ګډون وکړ او دې سړي ځان مسلمان هم باله پيغمبر صلى الله عليه وسلم وفرمايل: دا دوزخي دی، کله چی جګړه پيل شوه نو دې سړي ډېر سخت جنګ وکړ چې په نتيجه کې ټپي شو، پيغمبر صلى الله عليه وسلم ته يو صحابي وويل: ای د الله جل جلا له رسوله د هغه سړي په هکله چې تا اوس وفرمايل هغه دوزخي دی، ډيره سخته جګړه يې وکړه او مړ شو پيغمبر صلى الله عليه وسلم وفرمايل هغه دوزخ ته لاړ، نږدې وه چې ځينې مسلمانان پدې سره شك وکړي او حيران شول ،دوی په همدې حالت کې وو چې يو سړی راغی او ويې ويل: هغه سړی مړ نشو بلکې هغه سخت ټپي شو کله چې شپه شوه د ټپ درد ته يې تاب او طاقت ونشو کړای نو بيا يې خپل ځان پخپله وواژه او پيغمبر صلى الله عليه وسلم يې پدې پيښه خبر کړ هغه مبارك وفرمايل: "الله اکبر" زه پدې ګواهي ورکوم چې زه د الله جل جلا له بنده او دهغه استازی (رسول) يم بيا يې بلال رضی الله عنه ته امر وکړ: "په لوړ آواز خلکو ته اعلان وکړه چی پرته له مسلمان څخه بل څوك جنت ته نشي ننوتی بيشکه الله جل جلا له د اسلام دين ديوه فاجر او بدکاره سړي په وسيله هم ټينګوي او مرسته يې کوي"

[42] متفق عليه: بخاري په 125/6 مخ او مسلم په 111 نمبر روايت کړی دی.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵: بد ملګری:

ددی دامطلب دی چی دبدی پایلی داسبابوڅخه یوهم دبدملګری ملګرتیا اودهغه توصیی او نصیحت ته غوږ ایښودل دی چی په اصل کی دبد ملګر ی په ذریعه دجهنم کندی ته ورټیلوهل کیږی اوهغه داچی دغه بدملګری ئی په حقیقت کی دښمن دی.

کله چی دخپل بد او ناکاره ملګری سره یوځای شی نو د دنیا او دهغی دزینت او ښایست په اړه ورسره خبری کوی ، دګناهونوپه ارتباط ورسره غږیږی نو دغه ملګری پدی سخت حالت کی کومه ګټه نه ورته رسوی بلکی پوره تاوان اوزیان دی.

لکه چی دحضرت سعید بن المسیب څخه روایت دی چی دخپل پلارڅخه روایت کوی چی کله : ابو طالب ته مرګ راورسید پیغمبر صلی الله علیه وسلم ورته راغی دابوطالب سره ابوجهل اوعبدالله بن أمیة ناست وه نو پیغمبر صلی الله علیه وسلم ورته وفرمایل : ای کاکا! لااله الاالله کلیمه ووایه چی دالله جل جلاله په وړاندی پدی کلیمه باندی ستالپاره دلیل وړاندی کړم ، نو پدی درشل کی أبوجهل او عبدالله بن أمیه وویل : ای أبوطالبه ! ایا دعبدالمطلب دلاری اوملت څخه ګرځی تردی چی دابوطالب آخری خبری داسی وی چی هغه دعبدالمطلب په ملت اولاره دی ، اوددی څخه ئی انکاروکړ چی کلیمه طیبه لااله الاالله ووایی ، نو پیغمبر صلی الله علیه وسلم وفرمایل : " لَأَسْتَغْفِرَنَّ لَكَ مَا لَمْ أُنْهَ عَنْكَ".[43] یعنی : ترهغه به درته مغفرت غواړم تر څومنع شوی نه یم نو دالله جل جلاله دغه مبارک فرمان نازل شوچی : {مَا كَانَ لِلنَّبِيِّ وَالَّذِينَ آمَنُوا أَنْ يَسْتَغْفِرُوا لِلْمُشْرِكِينَ وَلَوْ كَانُوا أُولِي قُرْبَى مِنْ بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمْ أَنَّهُمْ أَصْحَابُ الْجَحِيمِ }[التوبة: 113][11].

---

[43] ۱-دغه واقعه ابن کثیر په تفصیل سره ذکرکړیده سورت توبه آیت ۱۱۳ امام احمد مسند (533/5) مخ امام بخاري په مناقب الأنصار، نمبر 3884، "فتح الباري" 7/ 193، اوامام مسلم 1/ 54 په کتاب الإیمان, نمبر 24.

(c) ketabton.com: The Digital Library

ژباړه : نه دی روا پیغمبر ته او نه هغه کسانو ته چی ایمان ئی راوړی دی داچی بښنه به وغواړی دپاره دمشرکانو اګرکه وی دامشرکان دخپلولی پس له هغی نه چی ښکاره شی دوی ته داچی بیشکه دوی یاران ددوزخ دی .

دامام زین العابدین رحمةالله علیه دغربت اویوازیتوب دقصیدی ژباړه:

مسافر هغه څوك ندی چې دشام اویمن په سفردرومي اویوازې وي، بلکې غریب اویوازې هغه څوك دی چې یوه لحدته دیوه کفن سره ځي. مسافردسفر اویوازیتوب په حالت کې په ،هغو خلکوچې کورونه لري اوکوربه وي حقوق لري . غریب اوبې وطنه مسافرمه رټه ، ترڅووخت اوزمانه تادخواری اوذلت سره مخامخ نکړي .

سفرمې اوږددی قوت مې کمزوری شوی توښه مې کمه اومرګ مې خپلې خواته کشوي زه دداسې ګناهونو مرتکب شوی یم چې هغه راته معلومې ندي، بلکې یواځې الله جل جلاله مې په پټو اوښکاره ګناهونو خبردی .

الله جل جلاله څومره دلوی مقام اوعظمت څښتن دی چې ماته یې وخت اومهلت راکړی ، زه ګناه کولوته ادامه ورکوم اوالله جل جلاله پټې ساتلې دي.دژوند شیبې مې پرته له توبې څخه تیرېږي، نه ژاړم نه دوېږې څه اثرراباندې شته اونه خفه یم .

(c) ketabton.com: The Digital Library

زه په خپل لاس دګناه کولو په واسطه دبښني دروازې بندوم، خو الله جل جلا له ماويني . په بې پروايي اوغفلت کې دځومره غټې ګناه مرتکب شوم، څومره افسوس اوارمان دی چې په زړه يې راته اوربل کړی دی . ماپرېږده چې په خپل حال وژاړم ،افسوس وکړم اوله دنياڅخه دپند ، عبرت اوغم په کولو خدای په اماني وکړم . مامه ملامتوه اودد ې کارڅخه سترګې پټې کړه که زما په حا ل باندې خبرشې نومابه معذوروګڼې . ماپرېږده چې خپلې اوښکې دتوئيدوپه وخت کې پاکې کړم ، ايا داهيله شته چې دااوښکې به زما دخلاصون سبب شي . زه خپل ځان داسې ګڼم چې دخپل کور په منځ کې په، يوفرش پروت يم اوددوی لاسونه به مې يوخوا بل خواته اړوي . زه فکرکوم چې زما څخه تاودي ، ځيني افسوس کوي اوخفه دي ، ځيني ژاړي اوزما په مرګ خفګان څرګندوي . هغوی طبيب راولی چې زما دارو وکړي اوزه فکرنه کوم چې نن به طبيب ماته څه ګټه ورسوي . دروح وتل مې سخت شوي دي ،دمرګ خواته کشول کيږم اودهررګ څخه مې په سختی دروح وتل پيل شوي دي . دغرغرې په وخت کې مې دجسم څخه روح ووتله ، دروح دوتلو په وخت کې مې دخولې لاړې ترخې شوې . زما سترګې يې وتړلې اوتول راڅخه لاړل زما دژوندي پاتې کيدلوڅخه بې هيلې شول اودکفن راوړلو په لټه کې شول .په چاچې زه ډيرګران وم په منډه دمړو غسل خانې ته ورغلل ترڅومړي وينځونکي راولي اوماپريمنځي . اوومې ويل ای خلکو يوادبناك ، هوښيار، ښه اخلاقي مړي وينځونکي ته اړتيالرم ،مړی وينځونکی راغی اوجامې يې راڅخه ويستلی ، زه يې لوڅ اوبربنډ کړم . زه يې په تخته واچولم، اودپاسه يې راباندې اوبه واچولې ترڅو بدن مې پاك شي. درې ځلې يې غسل راکړ اوکفن يې راوغوښت .

ماته يې پرته له لستو نو څخه جامه راواغوستله اوخوشبويي يې راباندې ووهله زه ددنيا څخه لاړم خوډيرافسوس پدې دی چې زه دې سفرته توښه نلرم .زه څلورو کسانو په تخته واخستلم اونورکسان زما په جنازه پسې روان شول زه يې

(c) ketabton.com: The Digital Library

دجومات محراب ته یوړم اودوی راڅخه ستانه شول په ما پسې ودرېدل ،دجنازې لمونځ یې اداکړاوزما سره یې خدای په امانې وکړه .

خلکو په ماباندې درکوع اوسجدې څخه پرته لمونځ وکړشایي ددې په واسطه الله جل جلا له په مارحم وکړي . زه یې په قراره په قبرکې کیښودم اوله دوی څخه یوکس قبرته راښکته شو ترڅو ماپه لحد کې وردننه کړي .

زما دمخ څخه یې کفن پورته ،کړترڅود وروستي ځل لپاره زما سره وګوري، دسترګوڅخه یې ښکته اوښکې تویې شوې اوزه یې په اوښکوکې ډوب کړم . زما ددرناوي لپاره پاڅیده اوزماله پاسه یې خښتې برابرې کړې اوله قبرڅخه ووت اوویې ویل: خاورې پرې واچوئ اوداللّه جل جلا له څخه چې ډیرمهربان اوداحسان څښتن دی بښنه وغواړئ . دقبرپه تیاره کې یې پرته له ګرانې مور ، مهربان پلار اوهغه ورور چې زما سره مینه وکړي یوازې پرې شودم . هغه څه چې ماپه سترګوولیدل ډېرېې ووېرولم ځکه چې دهغه سره مخامخ کیدل ډیرویرووونکی وو . نکیراومنکرو ځکه خواب به ورکوم زه دهغوی څخه ډېرووېرېدم ځکه چې دهغوی شکل اومنظرډېروېرووونکی وو. زه یې په قبرکې کیښودلم اوپوښتنې ډیرې سختې وې، ای الله جل جلا له پرته له تاڅخه بل مرسته کوونکی اوژغورونکی نلرم . نوپه مااحسان وکړه اوماوبښه ، زما دهیلې ځای ته یې ، ځکه چې زه دخپلې ګناه سره بنداوګراویم . زما خپلوان دمقبرې څخه لاړل ،زما مال یې وویشه ؟اوګناه پرمانوره هم درنه شوه ښځې مې بل میړه وکړاوهغه ته یې زما دمال اوشتوواک ورکړ. ښځې مې زما زوی یې دهغه نوي میړه خدمتګارکړاوزما شته هغوی ته وړیا په لاس ورغلل . باید دنیا اودهغې زینت اوښکلا تاونه غولوي ځکه چې دې دنیا دوطن اووطنوالو په هکله څه ونکړل . هغه چاته وګوره چې په دنیا پسې یې منډې وهلې ایا پرته له خوشبویي اوکفن څخه یې نورڅه یوړل!!!؟

.

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دنیا کې قناعت خپل عادت اوخصلت وګرځوه اوپه هغه خوښ اوسه که څه هم دجسم اوبدن له راحت اوهوسایښ

پرته بل څه نه وي . ای دخیر اونیکۍ کوونکیه ! ته به دخپل عمل حاصل حتماً اخلې.

اوای دشر کوونکیه! دشر څخه ځان وساته اوجزابه یې وینې . ای نفسه! دګناه څخه ځان وساته ،دخیر اونیکۍ کاروکړه ،

ای الله جل جلا له په مارحم وکړه . ای نفسه! پرتاافسوس توبه وکړه ، دخیر اونیکۍ کاروکړه ځکه چې له مرګ څخه

وروسته به دهغې بدل په لاس درځي .

په پای کې دزمونږ په غوره کړل شوي اوپاك پیغمبر درود وی ،ترهغه چې په شام اویمن کې لمر راخیژي .

سهاراو ماښام الله جل جلا له ته ثنا اوستاینه د ه، دخیرعافیت نیکۍ اواحسان لپاره .

دځینی وبائی مرضونو وضاحت :

طاعون (وبا، کولرا):

یوه خطر ناکه ساری ناروغی ده مکروب یې په 1894م کښې یر سنی yersin کشف کړي دی دا ناروغی په دوو ډولو

ځرګندیږی:د سنجکی (دمل) په ډول او بله یې په ریوی (ذات الریه) ډول . عوارض یې ترپنځو ورځو وروسته ځرګندیږی

او هغه دادی چې ناروغ د سر په درد، لړزی، سختی تبی، سر ګرځیدو د لنفاوی غدو په التهاب د پښتورګو توری (

طحال) او د اینی په پاړسوپ اخته کیږی اپلتی وایي په ورانه یا تخرګ یا غاړه کښې یې د چارمغزپه اندازه دردناکه پړسوپ

پیدا او تریوي اونی (هفتی) وروسته نم کوی. (1)

(دوهم) :- سل (نری رنځ)د سږو ناروغی، توبرکلوز، توبر کیولوسس، تی بی T.B یوه ناروغی ده) چې: میکروب یې په

1882م کال د یوه المانی پروفیسور په واسطه چې کنج نومیده کشف شو د بسیل په واسطه منځ ته راځی او د عضویت په

(c) ketabton.com: The Digital Library

مختلفو برخو باندی اخته کیږی دا ناروغی عموماً په ناتوانو او کمزورو خلکو کښي را پیدا کیږي او د ټولنیزو ناسمو شرایطو سره ټینګ ارتباط او اړیکی لری د نفوسو دزیاتوالی او په تیره بیا فقر او د لمر د وړانګو څخه نه استفاده دناروغی په تقویه کښي پوره مرسته کـوی.

سل مختلف ډولونه لری چی مهم يي دادی:

۱:- د سږی سل:

د کوخ د بسیل په وسیله پیدا کیږی دغه بسیل د تنفس له لاری سږو ته داخلیږی او هغه په مختلفو درجو سره مصابوی.د ناروغی عمومی نښی: تبه اوټوخی، ډنګروالی، بی اشتهايي او نور دی. ناروغ تل کسالت لری او جسمی فعالیت یی د منځه ځی د تداوی او علاج دپاره يي روحی او جسمی استراحت او په انتی بیوتیکوستریتومایسین (د ورځی یوګرام) یا دی هیدرو بتومایسین، ایزونیازید باس P.A.S توصیه کیږي.

۲:- د کولمو توبرکلوز:

کله کله د ناروغی عامل د هغو خلکـو په وجود کښي چی د سږی توبرکـلوز لري دخپلوبلغمودتیرولو په اثر معدی ته ځی او دهغه ځایه بیا په کـولمو کښي ځاي نیسي او کله بیا پداسی حال کښي چی د ناروغ سږی روغ وی مرض په کولمو کښي پیداکیږي. دا وروستی ډول يي زیاتره د هغو غواوو د شیدو د خوړو څخه را پیدا کیږی چی مسلولي وی. ددی مرض تشخیص د سږی د توبرکلوز د لرلو د سابقي یا د بطن دردونو د پیدا کیدو او ځینی په حرقفی حفره کي د پاړسوپ د پیدا کیدوله مخه کیږی اوکله بیاناروغ په یوه دوامداره اسهال اخته وی چی دا نښی د کولمو سل تاییدوی دا اسهال په واقعاتو

(c) ketabton.com: The Digital Library

کښي د سل مخصوصه دارويي ماده د عرضی تداوی سره استعمالیږی او د نس دپاړسوب په صورت کي که دارويي تداوی اثرونه کړی نو د جراحی څخه کار اخستل کیږی.

۳- دخصيتينوتوبرکلوز:

عموماپه تالي صورت سره منځ ته راځي اودپوښتورګوبډوډي)اوبولي لارودتوبرکلوزي آفت څخه وروسته پيښيږي،دغه آفت په نادرډول دسږي دتوبرکلوزڅخه وروسته راپيدا کيږي،تداوي يي دارواوجراحي عمل ده.

دسل نور ډولونه :

دسږي جاورسي سل، دهډوکو او مفصلونو توبرکلوز، دزنګانه دمفصل توبرکلوز، دحرقفي دمفصل توبرکلوز،دعجزي حرقفي مفصل توبرکلوز، عضدي ترقوي مفصل توبرکلوز، دفقاري ستنې توبرکلوز،دلنفاوي غداتو توبرکلوز دپښتورګو توبرکلوز ، دسحاياوو توبرکلوز ...... اوداسې نور.[44]

الهم اجعل خير أعمالنا خواتيمها، وخير أعمارنا أواخرها، وخير أيامنا يوم نلقاك فيه. اللهم وفقنا جميعا لفعل الخيرات واجتناب المنكرات . وصلى الله وسلم على نبينا محمد وعلى آله وصحبه.

۱- درېم ټوک د۲۶۷۲ څخه تر ۲۶۷۳ پورې مخونه ، فرهنګ عميد۱۲۱۹ مخ (1) د پښتو ، پښتو تشريحی قاموس 4 ټوک 2074 مخ د ژباړونکی له پلوه.

(c) ketabton.com: The Digital Library

پایله:(خاتمه)

ددی لیکنی په پایله کی ویلی شو چی: دانسان ټول ژوند دسرنه ترپایه پوری ټول دعمل اودکار شپې ورځی دی ترځوانسان وکولای شی چی دښې پایلی غوښتونکی شی اوکه وغواړی دابه دامکان څخه لری نه وی چی ښه پایله دانسان په نیک بختی باندی دلالت کوی، اواسلامی شریعت دښې پایلی لپاره هم نښې اونښانی پریښې دی اوهم ددی کار موانع یې بیان کړی دی چی پدی رساله کی دښه پایلی نښې هم بیان شوی اوموانع یې هم اودهر مانع لپاره یو علاج شته چی ددی موانعو علاج هم بیان شوی دی، ددی ترڅنګ بده پایله هم شته چی ځانته نښې اوعوامل لری چی هغوته هم اشاره شوی ده ترڅو ددغو عواملو څخه ځانونه وژغورو او ددی په بدل کی ښې پایلی ته ځان ورسوو، که په لنډه توګه ووایو ددی رسالی ترڅنګ موږ په لاندی توګه مهم اوضروری شیان لاس ته راوړی دی :

۱- دانسان دټول عمر کړنې دانسان په پایله کی نغښتی دی، دټول عمر عمل اوکارونه دانسان دخاتمې پوری اړه لری که آخره خاتمه دانسان ښه وه نو ددی ټول ژوند ددی پوری تړلی ده،که یوچا ټول عمر کی ښه کارونه کړی وی خو آخر ه خاتمه یې ښه نه وی په بده خاتمه باندی ددی فیصله کیږی اوکه ټول عمر یو انسان بد اوناوړه کاورنه ترسره کړی وی خو آخرعمر کی دی ښه شی نو ددی انسان آخره خامه ښه ده.

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- الله جل جلاله هرشی لپاره یو علاج ایښی دی ترڅو هرانسان وکولای شی چی دخپل مرض درمل اوعلاج وموموی نو دانسان دښی پایلی لپاره په لارکی خنډونه شته چی دا هم یو لوی مرض دی خوددی لپاره هم علاج شته چی انسان دغه خنډونه لری کړی اوخپله آخره خاتمه ښه کړی.

۴- ځنی داسی مرضونه اوآفتونه دی چی انسان ته په ظاهره کی بد ښکاری او نه یی خوښوی خو په حقیقت کی هغه ټول دانسان دآخرت ښه والی لپاره مقرر شوی دی لکه هغه مرضونه چی پدی رساله کی ترینه بحث اوڅیړنه وشوه.

۵- پایله دانسان مهم اوحساس پړاو دی چی ددی پړاوڅخه تیریدل لویه مبارزه غواړی دشیطان په مقابل کی ددی وجی نه شیطان انسان ته هیلی او امیدونه اچوی چی داد مهمولاملونوڅخه ګڼل کیږی .

۶- په دی څیړنه کی دقبر اومړو سره سروکارلرل یاد شول چی همیشه دانسان په ذهن کی مرګ یاد وی ترڅو وکولای شی چی دشیطان په مقابل ودریږی او دهغی له وسوسو سره دهلاکت په کنده کی ونه غورځیږی .

(c) ketabton.com: The Digital Library

اخځلیکونه

قرآن کریم

1- إبن رجب عبد الرحمن بن شهاب الدين زين الدين، أبوالفرج، جامع العلوم والحكم .فی شرح خمسين حديثا من جوامع الكلم ، طبع دار ابن كثير1427ه .

2-.إبن قيم الجوزية محمد بن أبي بكربن أيوب ابن قيم الجوزية أبوعبدالله / الجواب الكافی لمن سأل عن الدواء الشافی / طبع مجمع الفقه الاسلامی بجدة عام ۱۴۲۹.

3- إبن كثير، إسماعيل بن عمر،تفسير القرآن العظيم (تفسير ابن كثير) (ط. العلمية. المحقق: محمد حسين شمس الدين ، منشورات محمد على بيضون بيروت لبنان طبع (۱) عام ۱۴۱۹هـ ق .

4- البانی، احکام الجنایز، وبدعها، طبع المکتب الاسلامی عام 1385 ق بیروت لبنان.

5- ألشائع، خالد بن عبد الرحمن ، علامات و أسباب حسن الخاتمة و سوء الخاتمة. بدون تاريخ.

6- ألعنزی، عبد ، أسباب حسن الخاتمة العقد الثمين لعيد العنزي دانترنيت نه په استفادی سره .

7- امام احمد بن محمدبن حنبل ، کتاب زهد، طبع دارالکتب العلمیه بیروت لبنان .بدون تاریخ.

8- إمام مالک ، أنس بن مالک ، مؤطاامام مالک رح تصحیح اوترقیم محمدفؤادعبدالباقی داراحیاء الکتب العربیه قاهره مصر.بدون تاریخ.

9- بخاری، محمد بن اسماعیل، صحیح بخاری ، المکتبه السلفیه القاهره مصر دریم چاپ.

10- پښتو تشریحی قاموس دافغانستان دعلومواکادمی دولتی مطبعه ۱۳۶۵ لمریزکال دچاپ نظارت کوونکی سرخېړونکی حبیب الله اپریدی.

11- ترمذی، محمد بن عیسی، سنن ترمذی شرح وتحقیق احمدمحمدشاکروآخرون دارالکتب العلمیه بیروت لبنان الطبعه الاولی ۱۴۰۸عام.

12- خطابی معالم السنن المطبوع مع سنن أبي داؤد .اعداد وتعلیق عزت عبیدالدعاس وعادل السید طبع دارالحدیث بیروت لبنان عام ۱۳۹۴هـ ق .

(c) ketabton.com: The Digital Library

13- دارمنگی پښتو ترجمه دقرآن کریم / اداره اشاعت اسلامیه لاهور پاکستان .بدون تاریخ.

14- دیوبندی، أبوالحسن، تفسیرکابلی چی بیا دافغانستان علماء کرامو په پښتو اودری ژبو ژباړه.

15-سجستانی، سلیمان بن اشعث بن إسحاق أبو داود الأزدي السجستاني / سنن ابی داود ، طبع في دار الحديث حمص 1394 بتحقيق " عزت عبيد الدعاس" ومعه " معالم السنن للخطابي ".

16- شاه فیصل ، فهم القرآن، شاه فیصل کتابخانه محله جنګی پیښور پاکستان .بی له تاریخه.

17- شیبانی، إمام احمد، مسندامام احمد بن محمد، تصویرالمکتب الاسلامی بیروت لبنان .

18- طبرانی، سلیمان بن احمد ، المعجم الاوسط، دارلحرمین قاهره مصرعام 1415 هـ ق

19- طبرانی، سلیمان بن احمد المعجم الکبیر، تحقیق حمدی عبدالمجیدالسلفی العراق .طبع مکتبه ابن تیمیه،

20- طیالسی، أبی داوود ، سلیمان بن داود ، دارهجرمصرچاپ اول 1419 هـ ق .

21- عبدالله ابن مبارک ، زهد، طبع دارالکتب العلمیه بیروت لبنان.1425 هـ ق .

22- عسقلانی، ابن حجر، الاتحاف الجلی بتقریب اطراف المسندالحنبلی، تهذیب،خلیل مامون شیحا دارالمعرفه بیروت لبنان الطبعه الاولی ۱۴۳۱قمری .

23- عسقلانی، حافظ إبن حجر ،فتحالباری شرح صحیح البخاری تحقیق محب الدین الخطیب ،المکتبه السلفیه القاهره مصررقم الطبع 3.

24- عظیم آبادی محمد شمس الحق عون المعبود شرح سنن أبی داؤد .طبع دارالفکرعام 1415هـ ق .

25- عمید، حسن، فرهنګ عمید انتشارات امیرکبیرتهران چاپ هشتم ، 1371 هـ ش

26- غزالی، ابوحامد محمد بن محمد، احیاء علوم الدین، طبع مرکز الاحرام للترجمه والنشر قاهره مصر طبع اول 1408 هـ ق .

27- قزوینی، أبی عبد الله محمد بن یزید، سنن ابن ماجه تحقیق وترقیم محمدفؤادعبدالباقی طبع دارالریان للتراث قاهره مصر.

28- قشیری، مسلم بن حجاج، صحیح مسلم ، دارالکتب العلمیه بیروت لبنان.

29- مبارکپوری،محمد بن عبد الرحمن، تحفه الاحوذی، شرح سنن الترمذی المکتبةالسلفیة بالمدینة المنورة.

(c) ketabton.com: The Digital Library

30- منذری، عبد العظیم الترغیب والترهیب من الحدیث الشریف، الطبعة الثالثة عام ۱۹۶۸للمیلاد دارالایمان دمشق – بیروت .

31- نسائی، أحمد بن شعیب ، سنن النسائی بشرح الحافظ جلال الدین السیوطی وحاشیة الامام السندی ، مکتب المطبوعات الاسلامیة حلب سوریة .

32- نیسابوری،أبوعبد الله محمد بن عبد الله الحاکم المستدرک علی الصحیحین طبع دارالکتب العلمیه..1422.

33- هیثمی، إبن هیثمی ، مواردالظمآن فی زوائد ابن حبان تحقیق محمدعبدالرزاق حمزه دارالکتب العلمیه بیروت لبنان .

34- هیثمی، حافظ علی بن أبی بکربن سلیمان الهیثمی نورالدین تحقیق محمد عبدالقادرأحمد عطاء مجمع الزوائد ومنبع الفوائد ، الناشر: دارالکتب العلمیة ، سنة النشر: ۱۴۲۲هـ ق .

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library